

VIGILIA

VII. ÉVFOLYAM
1941 JÚNIUS

TARTALOM:

MÉCS LÁSZLÓ

HUSZONÖTÉVES KÖLTŐI MUNKÁSSÁGA
ALKALMÁBÓL

ALSZEGHY ZSOLT: Mécs László három arca

REMÉNYIK SÁNDOR: Költő a költőről

MÉCS IMRE: Gyermekkor

SEMETKAY JÓZSEF: Kassai diák-
évek

RÁCZ PÁL: Mécs László külde-
tése

ÁBRAHÁM AMBRUS: Szent Nor-
bert útjain

ANGYAL ENDRE: Mécs László
költői világa

SZERKESZTI:

MÉCS LÁSZLÓ ÉS POSSONYI LÁSZLÓ

VIGILIA

MUNKABIZOTTSÁG:

HARSÁNYI LAJOS, SIK SÁNDOR
ARADI ZSOLT, HORVÁTH BÉLA, IJJAS ANTAL, JUST BÉLA

FŐSZERKESZTŐ:

MÉCS LÁSZLÓ

FELELŐS SZERKESZTŐ:

POSSONYI LÁSZLÓ

Megjelenik havonta 1-én, évi 500 oldal terjedelemben

Előfizetési ára egy évre belföldön 10 pengő, félévre 5 pengő. Külföldre:
Romániában 400 lei; Szlovákiában 60 korona, egyéb külföldön 12 pengő.

Vállalatoknak
évi előfizetési díj 40 pengő.

Egyes szám ára 1 pengő.

Főbizományos: Athenaeum könyvesboltja, Budapest, VII., Erzsébet-körút 7.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV., Kecskeméti-utca 2.
Telefonszám: 38—44—10. Postatakarékpénztári csekk számla száma: 20.668.

Minden cikkért szerzője felelős

Kéziratokat nem adunk vissza

A VIGILIA példányonként kap-
ható minden könyvesboltban
és az Ibusz pavillonokban.

GYERMEKKOR

A régi Nagymagyarország egyik legbájosabb, legérdekesebb és legromantikusabb része volt Sáros-megye vidéke. Bátran lehet nevezni magyar Gascogne-nak ezt a kék hegyekkel és szelíd lankás dombokkal tarkított kis „Sárosországot”. Szi-nyei-Merse Pál képein lehet látni ennek a különös vidéknek különös színeit, nyugodt levegőjét és boldog csendjét. Két folyója van. Az egyik a halk csobogással folydogáló Tarca, amelyik kis szelíd dombok között elterülő és jóltermő lapályokon halad csendes méltósággal, hogy aztán lejjebb egyesüljön a másikkal, a kék hegyek szikláin megtisztult vizű Hernáddal. Ez a Tátrából jön, nagy kanyarok, hatalmas esések, zúgó örvények között hömpölyög kékes vize. A hegyeket ezen a vidéken örökzöld fák, a dombokat harmatos fű borítja. Sáros délnyugati részén van ez, ott ahol a Nagyalföld keskeny nyúlványai elébefutnak a nagyhegyeknek. Itt épült a hegyoldalon és a köztüklévő völgykatlanban Szentistván-falva, Mécs László szülőhelye. A völgy közepén domb áll, melyet a Hernád félköralakban övez és amelynek tetején Szent István vértanú temploma öröklik a falu felett. Ennek a templomdombnak oldalán, csendes kántorházban boldogan élt hajdan egy kis magyar család: Mécs László szülei három lányukkal. Kertjük a temetőn keresztül a templommal érintkezett. A falu többi háza a hegyoldalokon és a Hernádparton épült elszórtan; a falu mellett suhant el a tátrai gyors, melyben mindig titkokat sejtettünk, a boldogság titkait láttuk az étkezőkocsi luxusasztalai mellett elrobogni. A házak között szerény kis hegyipatak siet a Hernádba:

*A falun átmegy a Hrubecs patak,
itt mossák a ruhát, edényeket,
itt fürdenek libák és gyermekek
s ő vígan a Hernád felé szalad.*

A falu alig háromszáz házból áll, régi magyar telepések, eltótosodott magyarok élnek benne. Érdekes keveredése ez a régi magyar végeknek: legtöbb lakója magyar nevű; tútul beszélő Vajdák, Libák, Rédayak, Urbánok, Kuruczok élnek együtt Hornyákokkal. Szép napbarnított magyar arcok, amelyeken szláv lelkijóság, emberség tükröződik vissza. Ez a különös sárosi nép megtartotta a magyar lélek nyíltságát, vitézkedő bátorságát (régén Rákóczi legjobb kurucái közé tartoztak) és a magyar faj erőteljességét; ugyanakkor átvette a

körülötte élő szlávság lágy, puha karakterét, misztikumát, alázatát, úrtiszteletét és sötét babonáit is. Ennek a vidéknek különös embere a sárosi dzs centri típusa, mely talán a legűrbb fajta magyar. A század elejei sárosi magyarok, — ezek közé tartozott családunk és rokonságunk is — ha szegények is voltak (a hegyi föld keveset termelt) mindég urak voltak, a szó nemes értelmében, vendégszeretők és örökké gavallérok. Emberek éltek ebben a mesebeli országban, akik szerették egymást, szerették a hegyeiket és völgyeiket, parasztjaikat és uraikat, de legjobban szerették vidámságukat. Összejöreteleiken, névnapjaikon, disznótorokon és politikai gyűléseken mindég pajtáskodók, vidámak és egymást nagyon szeretők voltak.

Ebbe a természeti szépségekkel megáldott paradicsomba, ezek közé az áldott emberek közé helyezte be az Isten szeretete bátyámat egy zimankós januári napon. Megszületése nagy örömet jelentett a családnak, mert három kislány után szüleink már imádkozva vártak fiúgyermeket. A várva-várt fiú megjött és a sárosi rokonság mindenfelől összesereglett, hogy örvendezzenek az első fiúgyermeknek. És a keresztelön az egyik bohémlelkű nagynénink, az örökké tréfálkozó Veronka-néni az újszülött kocsiába imakönyvet tesz, hogy pap legyen belőle, fejére báránycusmát húz, hogy göndör legyen a haja és a gyermekkocsiból kiszed egy kereket, hogy költő váljék belőle. Kedves sárosi babona volt ez, de a sors különös játéka, hogy a bolondos kedvű nagynéni mindhárom jóslata beteljesedett. A kis kántorházban rövidesen öten letünk: növekedett az öröm, növekedett a gond is, de az Isten derűje, Sáros boldog vidámsága megmaradt. Az öt száz több ennivalót kívánt, a nagylányok városban, internátusokban jártak iskolába: a kis fiúcskának részt kellett vennie a család nagy munkájában és erőfeszítéseiben. Négy-öt éves korában már libákat legeltet, a Hrubecs patak puha pázsitján kormányozza „libagulyáit”, nézi a sárosi hegyek színváltozásait, szívja magába a sárosi nyírek, fenyvesek pompás illatát, órák hosszat fürdik a kristályos patak hús vizében. Apró tót bárátaival bebarangolja az erdőket, szedi a gyöngyvirágot, margarétákat, hallgatja a többiek babonás meséit, a hegyek és völgyek jó és rossz szellemeiről, vizimanóiról, s a hegyek mögött ködlő tündérvilágról. Itt látta meg, szívta magába azt a sok természeti szépséget, amely később költészetének egyik főmotívuma lett.

Később már együtt jártuk az erdőket, hegyeket, hallgattuk a rigók dalát, fák, lombok suhogását, málnát szedtünk, messze elbarangoltunk gombaszedés közben. Fivérem ismert minden madarat, pontosan tudta minden virág és minden fa nevét, tudta, hol és mikor lehet a legszebb madárdalt hallani. Befogta a költőmadarak fészkeit kalitkába, hogy a kicsi madarak sokig az övé maradjanak, hogy odalopódzva sokáig símogathassa a kis fiókákat, hogy aztán később szárnyukra engedje őket. Néha hazahozta egyiket-másikat, különösen

kedvenc madarait a stigliceket. Ilyenkor nővéreim szigorúan megdorgálták, hogy bűn a madarakat kalickába zárni s a jó Isten ezért megharagszik rá. Erre ő, akinél már ekkor megmutatkozott költői képzelete, madzagra kötötte a kis madarakat, hogy mégis az övéi legyenek, amíg megnőnek. Tavasszal fűzfasípot készítettünk és bátyám kis primitív fűzfasípon is gyönyörű pásztordalokat tudott fújni. E tulajdonságai miatt már pöttöm korában nagy tekintélynek örvendett a falu gyermekei körében. Nyáron a Hernád mély hullámú vizeiben szerettünk úszkálni, és a malom tetejéről annak legerősebb örvényeibe ugráltunk. Itt is ő lett az első, a legmagasabbról ő tudott ugrani.

Apánknak volt a templomdomb mögött a Hernádparton egy Malyek nevű völgye, rétekkel és szántóföldekkel. Ez volt a mi királyságunk, mert ez csak a mienk volt. Egyik oldalán a templomdomb, szembe vele az ezer méteres Pítákova-hegy meredt az égnek, hátul a Hernád kéklő vize szegélyezte, a kékeszürke vasuti híd ívelt át rajta s a bal csücskéből indult az Ijesztő-völgy, melyet a tót nép képzelete boszorkányokkal, rossz szellemekkel, ördögökkel népesített be. Csodálatos a gyermek fantáziája: hittünk ezekben a szellemekben, de sohasem tűnt fel nekünk, hogy ha ebben az árokban sétáltunk vagy gombát szedtünk, nem találkoztunk ezekkel a szellemekkel. A Malyek völgyében fürödtünk a Hernádban, itt néztük naphosszat a távoli ködbevesző óriás hegyeket, amelyeket a tót képzelet az ígért hegyeinek nevezett el. A Malyek volt a mi „grundunk”. Itt játszottunk háborúsdit, itt sütöttünk agyagpogácsát a földbevájt kemencékben, és itt pompázott a kiálló sziklák kis fennsíkjain szekfűkertünk, melyet mezei karthauzi-szekfűkkel és liliumokkal ültettünk be, itt néztük a kiálló sziklameredélyeken a napfölkeltét és napnyugtát és innen néztük az Igérethegyet, melynek oldalán táncoló tündéreket látott gyermekképzeletünk az esti szürkületben. Ez a Malyek volt a mi életünk soha vissza nem térő édene.

Később, amikor már nagyobb fiúk voltunk, elbolyongtunk a távoli hegyekben is, a híres Királykútig, ahol valamikor Mátyás király pihent meg vadászatai közben. Innen el lehetett látni a Tátráig és innen áttekinthettük egész Sároست.

A tót nép babonás képzelete rendkívül hatást gyakorolt a lelkére: ha szüleink elmentek hazulról, összebujtunk ágyacskánkban és rettegtünk a különböző népszülte manóktól, szellemektől, hazajáró lelkektől. Egyszer egy erdei sétánkon, a Straszniárookban találkoztunk egy kék lepelbe burkolt nővel; egy sziklán ült és nagy szemmel nézett ránk. Hetekig ijesztett bennünket álmainkban s a híre elterjedt a falu gyerekei között. A vízben *topolyeceket*, vizimanókat sejtettünk és ha egy zöldes rongy úszott a Hernád vizén, azt hittük, a topolyec feje bujt ki a vízből. Ilyenkor napokig nem mertünk fürödni a Hernádban. Ő maga megéneklí ezt a topolyecet a *Gyermekek* ciklusban.

*Sunyi módon surranó
vízalatti kis manó,
testén zöld a viganó,
fején piros a süveg,
szeme: szikrás kék üveg.*

*Eledele emberhús
sok gyereket vízbe húz,
sok anyának szíve bús,
mert megette kis fiát
az öklömnyi Góliát...*

Télen bátyám olvasott és tanult; harmadik, negyedik elemista korában irodalmi műveket adott kezébe édesapánk. A hosszú téli estéken pedig mesemondó tót asszonyok meséit hallgatta a konyhában, kukoricahántás s fonás mellett. Bűvös történetek, boszorkányos tót regék voltak ezek. Később a városhól hazajött nővéreink az óvónőképző intézetben tanult versikékre tanították bátyámat; ekkor ismerkedett meg a rímmel és a ritmussal. Még emlékszem az egyik ilyen kis versre:

*Nini nézd csak a Samut,
Az ebédnél elaludt,
Nyitva maradt a szája,
Leesett a villája,
Ejnye, ejnye be nagy kár,
Nem ehetik diót már.*

7—8 éves korában már komoly versekre tanította Etelka nővérünk. Petőfi és Arany is szerepelt már akkor kisebb-verseivel és ezeknek hatása alatt írja meg nyolc éves korában első versét a „Kari meg a bari”-t. Most, amikor visszaemlékszem ezekre az elsüllyedt időkre, feldereng bennem a „vers”:

*Zöld réten kis bari
Mellette áll Kari,
Aranygyapjú a szőre,
Legelteti az őre.*

*Bari lassan ballag,
Nyakán piros szallag,
A szallagon ezüst csengő,
Gyönyörűen csilingelő.*

*Kari kezében furulya
Magyar nótát szépen fujja,
Amint fujja a Kari,
Táncot jár a kis Bari.*

Rövidesen lapot szerkeszt Ödönnel, a jegyzőék fiával. A „Pipázdai Hírlap”-ban, mely öt-hat számot ért el, volt „novella”, sajátkészítette vers, az utolsó oldalon pedig hirdetés: a legolcsóbb vasutijegyet Pinka bácsinál, az állomásfőnöknél lehet venni.

Fivérem nagyon szeretett halászni, már kisgyerek korában, a hegyekbefutó patakokban, kézzel annyi pisztrángot fogott, hogy még a többi sárosi rokonnak is jutott belőle. Ilyenkor én őrködtem a völgyek bejáratánál és lestem az erdőkerülőt, nehogy megzavarja a halásztól fontos munkájában. A templomdombon a méhes állt: Apánk szorgalmas méhei gyűjtötték a mézet, amelyet ő aztán szeptemberben eladott, hogy a pénzen könyveket vásárolhasson és kifizethesse tandíjunkat. Ebben a méhesben írta bátyám első verseit, itt írta később, gimnazista korában kézzel, első verseskötetét, mely díszes kötésben Etelka nővérünk tulajdonában van; itt hallgatta Apánk elbeszéléseit a jóságról, emberségről, szorgalomról és a szépségről. Innen nézte később, serdülő korában „Hőfihérkét”, amint az állomáson meglibbent rózsaszínű szoknyácskája:

*Azóla hasra fekvve sokszor lestem
a dombtetőről (hogy már fáj a testem);
az állomáson rózsaszínű fölt
libbent meg néha... hasznom ennyi volt...*

Itt volt eldugva a kis nyomda, melyet a Jézuska hozott és amelynek segítségével versei elsőízben láttak „nyomdafestéket”.

Gyermekkorunk legkedvesebb emlékei maradtak a nyári esték. A hazatérő gulya kolompjai elhallgattak, a falu lassan pihenőre tért, a templom szelíd harangja megszólalt, levett kalappal imádkozott a falu minden lakója ott, ahol érte a harangszó. Utána kiültünk az eperfa alá szüleinkkel, lánytestvéreinkkel. Meghitt családi boldogság volt ez: nővéreink rendszeren iskolai élményeikről, irodalomról beszéltek, Apánk boldogan legeltette rajtunk kék szemét, a pitvarajtó nyitva volt, és Anyánk szorgoskodó, vacsorát főző alakját láttuk bent a vörösenégő tűzhelynél. Vacsora után eljött a „molnár bácsi” és a „főnök bácsi”, a ház barátai, akik vidám tréfákkal, szelíd derűvel szórakoztatták a családot. Közben a három nagylány karonfogott bennünket és elvitt a házunk előtt álló nagy feszülethez és — most is szívembe markol ez a gyönyörű kép — csillagos, holdvilágos, nyári estén öt nagy gyermek hangosan mondta Mária rózsaimádságát. Nyugalom, békeség, Isten, sok harmónia és a Szépnek állandó szeretete élt a családukban. A hegyek, völgyek és folyók adták a szépséget, a sárosi ember adta a törhetetlen magyarságot, az emberszeretetet, a nép a képzelet szárnyalását és a szüleink az Isten szeretetét és a jóságot. Ezek érlelték bátyám értelmét és lelkét, hogy később továbbadja őket versein keresztül embertársainak.

Mécs Imre.

KASSAI DIÁKÉVEK

Farkas Gyula Mécs Lászlóról 1928-ban írt könyvében még azt olvashatjuk, hogy az a kilenc év, amelyet a költő Kassán töltött, sokkal halványabb benyomást hagyott hátra lelkében, mint gyermekkorra, „Kassa mindig az idegen város maradt számára” — s „eddigí lírai termésében nincs egy verse sem, mely Kassára, vagy diákkorára vonatkoznék”. Ha azonban ma vizsgáljuk meg ebből a szempontból Mécs Lászlónak azóta hatalmasan megszaporodott költői termését, egészen más megállapításhoz jutunk. Első sorban is azt látjuk, hogy Kassa és itt eltöltött évei igen döntő és alakító hatással voltak mind emberi, mind költői egyénisége kibontakozására. De azt is észrevevesszük, hogy újabban mind sűrűbben tűnnek fel verseiben régi kassai emlékei és benyomásai, egyre több önálló költeménye szól kassai diákéveiről s ezek lassan annyira felszaporodnak, hogy éppen olyan önálló sorozat kerekedhetik ki belőlük, mint gyermekkori emlékeiből.

Hogy Mécs László első három kötetében, amelyek Farkas Gyulának forrásul szolgáltak, a kassai évek hatása kevésbé érezhető, annak igen egyszerű és természetes a magyarázata. Mikor Mécs ezeknek a köteteknek a verseit írta, a forrongás legerősebb korszakában volt, nemcsak mint egyén, hanem mint magyar és kortárs is. A válságnak ezekben az éveiben teljesen lekötik a jelen eseményei és problémái. Ennek a megállapításunknak nem mond ellent az a tény sem, hogy mégis ekkor írja meg híres versciklusát hernádszentistváni gyermekkori emlékeiből. Ezeknek az emlékeknek a felelevenedésére és költői feldolgozására azonban egy igen erős és megrázó hatású jelen élmény, apja hirtelen halála adott alkalmat és ösztönzést. Ilyen tragikus egyéni élménye Kassával kapcsolatban nem volt. Az a nemzeti sorscsapás, amely Kassát érte, ha meghihlette is a költőt, az ilyen fajta versek az elnyomatásnak ebben az első, sokkal kíméletlenebb korszakában egyáltalán nem kerülhettek a nyilvánosság elé, mint ez például „a Befagyott Hernád” című ciklussal is megese.

De valamiképpen Kassa maga is olyan város, hogy amíg benne élünk, nem is vesszük észre, mennyire megszerettük. Csak akkor érezzük ezt valójában, ha sokáig el vagyunk szakítva tőle. Sokan azt mondják: hideg város. Hideg, de nem szívtelen. Kassát nem könnyű meghódítani, ő sem hevül könnyen és nem is kínálja olcsón és gyorsan szeretetét. De nagyon hűséges tud lenni ahhoz, akit egyszer valóban közel engedett szívéhez, igazán magáévá fogadott. A szabályozottság, a tisztaság és a fegyelem, amely nemcsak a város külse-

jén látszott meg, hanem a történelmileg kialakult, öntudatos városi polgárság életformáját is jellemezte, a jövővény számára eleinte merevvé tette az érintkezést; de ha egyszer ezen a kergén áttört az ember, érzékeny lelket és meleg szívvet talált.

Igy volt ezzel Mécs László is. Mikor a nagyon meleg her-nádszentistváni otthonból először idekerült, bizony elszoríthatta mindig szeretetre sóvárgó szívét a kassai „hidegség”, zárkózottság és fegyelem. Egyik újabb költeményében írja erről:

*Egész utca: kő!
Kőiskola kő-fegyelme
közepette kicsi elme
s kicsi szív vert s csak azt tudta:
Tanulás a fő!*

(Diákkori utca.)

S az iskolában „nagy paptanári fegyelem — kerítés minden oldalon”. Ám ez a fegyelmezés nem volt sem lélek-, sem szívgyilkoló. Nem akarta sem elhervasztani, sem letörni az ifjúságot, hanem meg akarta óvni a szertelenség, a szélsőségek veszedelmeitől. Így ítéli meg később maga a költő is. Mert a város és az iskola nemcsak követelt, nemcsak fegyelmet és munkát kívánt és korlátokat állított, hanem gondoskodott is és pedig bőkezűen és nagylelkűen a fiatalság testi-lelki szükségletéről egyaránt. Mécs László ezt maga is igen sokszor tapasztalhatta. Diákkora kemény és munkás élet volt, de nem sivár s nem nyomorral teli küszködés. Mikor kisdíák volt, az apácák támogatták:

*Rég volt. Kassán volt. Egy kis gimnazista
ministráns volt a zárda templomában
s ezért kosztot kapott a máterektől.*

(Emlék.)

Mikor pedig már a felsőbb osztályokban járt, tanítással is könnyen megszerezte, amire szüksége volt, éppúgy, mint sok más szegénysorsú falusi iskolatársa. Maga az iskolázás semmi költséggel nem járt: tandíjat sohasem fizetett, könyveket kaphatott az iskolai segítőegyesülettől, s ezenkívül az intézet gazdag alapítványából neki is jutott minden évben komoly segítséget jelentő pénzbeli támogatás.

Mécs László, mint kassai diák, mindig egy régi belvárosi utcában, a Mészáros-utcában lakott. Újabb költeményeiben ez az utca is mind sűrűbben szerepel (*Diákkori utca, Dukduk banda, Szívek harca*). Igen szerény, kispolgári lakásokban élt itt, teljesen együtt a családdal s így a falusi kisemberek sorsa után közvetlen közelből igen jól megismerte a vidéki kispolgári életformát és annak különleges alakjait is. Főleg egyik lakásának, ahol varroda volt, a képe él nagyon

elevenen emlékeztében s maga is csodálkozva említi egyik versében:

*En mintalény lehettem, mert nem értem,
hogy tudtam ott tanulni annyi lány közt.*

(Szívek harca.)

Egyéniségét azonban elsősorban maga az iskola fejlesztette és alakította ki. Mindvégig jó tanuló volt, a nyelveket és az irodalmat különösen könnyen és szívesen tanulta. A számtan iránt ugyan kevesebb volt a fogékonysága, de nagy szorgalma és lelkiismeretessége itt is átsegítette a nehézségeken. Egy későbbi költeményében nagy hálával és szeretettel emlékezik meg arról a gondos tanári munkáról, amely lelkét, ezt a „jó kertföldet”, teleültette az erények és a tudományok virághagymáival s ezt most tudja különösen értékelni, mikor a férfikor delén:

*— a hagymák most hajtanak,
bent színes szirmot tereget
az Isten- s ember-szeretet,
a napvirág, az áhítat,
s bár népem földhöz veretett,
virágzik a fajszeretet,
míg kint a dolgok szennyesek,
a lelkem egyre színesebb
s bár sok a baj, a gond, dolog,
a gondozókra gondolok,
Miklóstra, aki már halott,
Patrikra és Lajosra és Ervinre,
Adorján, Vilmos jó kertészeimre
s nyárvégi sejtő ősömön
sürgönyt küldök szét: köszönöm!*

(Emlékezés kassai premontrei tanáira.)

Egyéniségének a kialakulására s főleg költői fejlődésére igen jótékony hatással volt az ifjúsági egyesületekben való szereplése is. Ha a gimnáziumnak ebből az időből való értesítőjében lapozunk, csodálkozva látjuk azt a színes és termékeny életet, amely az ifjúság mindenirányú tehetségét és érdeklődését lekötötte és foglalkoztatta. Mécs László szívvel-lélekkel belekapcsolódott ebbe a változatos és forgalmas munkába s csakhamar igen jelentékeny szerepet játszott a két legélénkebb ifjúsági egyesületben, a Mária-kongregációban és az önképzőkörben. Költeményeket már hatodikos korában is olvas fel az önképzőkörben, mint hetedikes egyre sűrűbben lép fel részint költeményeivel, részint önálló előadásokkal, részint ifjúsági szindarabokban. Mikor VIII. osztályban jár, a Mária-kongregációnak és az önképzőkörnek elnöke, s kétségkívül legnépszerűbb alakja az egész iskolának. Most

már ő szerepel mindig a nyilvánosság előtt mint a gimnáziumi ifjúság képviselője és szónoka. Sok siker és elismerés kíséri szereplését. Az önképzőkör egyik legszebb fiatalkori versét (*Apám meg én*) egész terjedelmében jegyzőkönyvbe iktatja: ez volt akkor a legnagyobb kitüntetés! Torday Ányos *Tinódi* című ifjúsági színművének igen díszes keretek között bemutatott és ötször megismételt előadásán ő játszotta a címszerepet s ő írta az ünnepi verses bevezetőt. Ez a költeménye (*Tinódi*) azért is igen érdekes, mert sok tekintetben meglepően emlékeztet Mécs László későbbi híres költeményére, a *Kóborló elődóm*-re. — Költői működését már nemcsak az iskolában ismerik és méltányolják, hanem az egész városban tudnak róla, sőt a *Zászlónk* közli is néhány költeményét.

Költői fejlődésére, főleg tudatosságára és technikai felkészültségére igen fejlesztőleg hatott az a széleskörű tudás, amellyel két kiváló tanára a magyar és a latin irodalmat megismertette vele. Az egykorú magyar irodalmat ugyan az iskolában nem igen ismerhette meg, de egy-két jóbarátjával ezt is alaposan tanulmányozta a vezető folyóiratokból (*Nyugat*, *Élet*) s főleg magukból az irodalmi alkotásokból.

Egészen természetesen igen sok erős és termékenyítő benyomást szívott fel magából a városból, Kassából is. Ennek történelmi levegője, nemes hagyományai és emlékei fejlesztették ki elsősorban erős történelmi érzékét, mély magyarságát, de nevelték fogékonyságát a szépség és a harmónia iránt s megerősítették emberies életfelfogását és magatartását is. Ezek az egykori kassai hatások és benyomások mind jobban kiütköznek újabb verseiben. Egyik legelső s egyben legnagyobb élményéről így emlékezik meg:

*Mi is kigyúltunk, éljeneztünk és ordítózva lelkesedtünk.
Rákóczit hozták Rodostóból. Én első gimnazista voltam
Kassán. Ó némely ember mennyi tavaszt, jövőt tud vetni
holtan*

(Kakasülösök irígylése.)

Itt Kassán, ahol mindig oly elevenen élt a fejedelem alakja és a kuruc szabadságmozgalom emléke a lelkekben, Mécs László képzelete is egészen megtelítődött a kuruc-világ hőseivel és szellemével, annál is inkább, mert ismételtelen személyesen is belekapcsolódott a város Rákóczi-kultuszának az ápolásába. VI. osztályos korában egy kuruc tárgyú színdarabban szerepel; mint nyolcadikos ő imádkozza el a dóm kriptájában a fejedelem koporsójánál a „Magyar ifjúság imáját Rákócziért”, s majd huszonöt év múlva, a megszállás utolsó esztendejében ő mondja a dóm falába illesztett emléktábla leleplezésekor az ünnepi beszédet. Nem csoda tehát, hogy költészetében is oly gyakran találkozunk kuruc-vonatkozásokkal.

Az ember egyéniségét azonban nemcsak az országos je-

lentségű események alakítják, hanem a hétköznapi élet apró-cseprő esetei is hozzájárulnak fejlődéséhez és alakulásához. S ki tudná megmondani, hogy egy ilyen fogékony s a jelenségek mélyére hatoló fiatal lélekre milyen lényeges hatással lehetett s milyen maradandó nyomokat hagyott egy-egy látszólag jelentéktelen alak s mellette lezajló, szürke kis élettörmelék? Mécs Lászlóra — versei tanúsága szerint — ezek is igen erős hatással voltak. Már ekkor is különös részvétellel és megértő szeretettel fordult a szegények, a szenvedők s az élet kidasztottjai felé s ezek huszonöt-harminc év múlva is úgy élnek emlékezetében, hogy mint valóságos élő alakokat tudja feleleveníteni őket. (*Szívek harca, Duk-duk banda* stb.) S így kelnek új életre egyéb kellemes, vidám, vagy fájdalmas emlékei is: a kedves fiatal apáca, amint a zárda folyosóján rábeszéli, hogy engedje szabadon az elfogott galambot (*Emlék*); egy diákleány, akinek különös lángszínű haja egyszer nagyon megtetszett neki az utcán (*Egy diákkori fecskéfészek*). Eszébe jut egész kisdiák korából egy furesa történet, amikor egy hasonló korú csitri lányt úgy akart meghódítani, hogy megtanult kézenjárni:

*Kicsi tornaing
feszült rajtam s ezt gondoltam:
kézen járok majd a járdán
s mint lovagot kis királylány
ablakához int.*

(Diákkori utca.)

Egy másik, hasonló fura eset szintén mélyen belevésődött emlékezetébe: egy alkalommal a cirkuszban a bűvész az ő füléből és orrából varázsolt elő az eltüntetett aranytallérokat (*Cirkusz*). De talán a legkülönösebb élménye mégis a „Duk-duk banda” megalapítása lehetett. Ennek a történetét *Duk-duk banda* című költeményében mondja el. Negyedik korában kezébe került néhány Nick Carter és Sherlock Holmes-detektívtörténet. „S látván, hogy a gonosszág uralma egyre rondább” ötödmagával megszervezte a titkos Duk-duk bandát. Klubhelyiségül egy üres pince szolgált. Céljuk meglehetősen határozatlan: „A célunk volt nyomozni. Kit? Mit? Csak Isten tudja.” Néha napokon át követtek egy-egy kiszemelt alakot s titkos jeleket hagytak egymásnak. Ebben a különös kalandban a költő is a maga lélek és életnyomozó ösztönének első jelentkezését sejtí:

*Igy lettem én detektív, élet-titkok vadásza.
Igy lettem én poéta: a nagy Titkot szaglászva
járok az emberek közt.*

Ez a titkzatos ösztön azonban csakhamar tudatosult, s már itt Kassán eljutott a valódi hivatás felismeréséhez s a

költői alkotó munkához. Mécs László költői tehetségének kedvező kifejlődését a kor és a környezet egyaránt elősegítette. Maga az iskola nemcsak jóindulattal fogadta a fiatal tehetségek jelentkezését, hanem a rendelkezésére álló eszközökkel támogatta őket s alkalmat nyújtott nyilvános bemutatkozásukra is. De a költészet iránti érdeklődés általában is nagyon fokozódott ezekben az esztendőekben: a *Nyugat* virágzása tetőpontján van, Ady körül széles hullámmással folyik a harc és a vita, fiatal írók és költők az *Élet* körül tömörülve egészen új, modern hangú és szellemű katolikus irodalmat indítanak el. Mindez nagyon ösztönző hatással lehetett Mécs Lászlóra, s nagyban hozzájárult, hogy aránylag igen gyorsan és gátlások nélkül bontakozhatott ki költői tehetsége.

Mécs László *Kassai kőkereszt* című nemrég írt költeményében fejezi ki leghatározottabban, mit jelentett neki Kassa diákkorában és azután is mind máig. Ez a „kőkereszt a Hernád-hídi háznál” fogad minden Kassára érkezőt. Ez fogadta a költőt is, amikor mint elemista gyerek először jött ide s amióta a város „kuruc lelke formálta” egyéniségét. Ez kísérte végig diákpályáját, ez látta a „csóktalan kis ábrándot”, a hamar eltűnő Hőfehérkét. E mellett vonult el, amidőn a háború füstjében és kormában mint kispap sorozásra jött Kassára. Amikor azután megszállották a várost a csehek s oly hosszú időre „befagyott a Hernád”, elindult, mint valamikor régen kóborló elődje, Tinódi Sebestyén, hogy a magyar érzést, hitet és reményt hirdesse vele együtt rabságban színlődő testvéreinek: innen merít maga is újra meg újra erőt:

*Utam mindig Kassán vitt keresztül,
minden tájra rokon-csókot vittem
ettől a keresztül.*

Mikor végül a Felvidék felszabadulásának legnagyobb jelenetét éli itt át a költő, szíve egészen összeforrott a várossal s ennek az összeforrottságnak a melegségét a legmegindítóbban az árulja el, hogy már nem Kassáról, hanem Kassánkról beszél s így köszöni meg a kőkeresztnek, hogy a nehéz időkben örködött felette:

*Kőkereszt a Hernád-hídi háznál,
köszönöm, hogy a húszéves télben
Kassánkra vigyáztál!*

Semetkay József.

ÁBRAHÁM AMBRUS:

SZENT NORBERT ÚTJAIN

Huszonhat esztendővel ezelőtt történt. A jászóvári premontrei rendház első emeleti hatalmas, világos, magas folyosóján egy jóvágású, leomló szőkefürtű, kékszemű ifjú közeledett felém, aki akkor már egy esztendeje viseltem Szent Norbert kanonokrendjének hófehér ruháját.

Kezetfogtunk keményen s egymás szemébe néztünk. Kézsorításunkban mérkőzött a Hargita s a Kassa feletti hegyekről aláhulló Hernád. „Node azért itt is van erő” szolt hozzám Mécs László, mert ő volt a rokonszenves megjelenésű, keményjárású ifjú, — amikor jobbkeze éppen kikerült a kezemből. És ettől kezdve egymáshoz kapcsolódott életünk.

Nem tudom, mi kapcsolt bennünket egybe: a végek vonzása, a csodás nagy természetnek maradéktalan, rajongó szeretete, a középutak simaságától való irtózat, vagy talán a magyar röghöz s a magyar dalhoz kapcsolódó elszakíthatatlan kötelék. De úgy éreztük, egymásra találtunk.

Az első találkozás utáni évben sokszor elbeszélgettünk. Sokszor mentünk végig a Tapolca-patak partján és hallgattuk a patak beszédjét, amikor fakadt a nefelejcs, madárdaltól volt hangos a pompázó lomberdő, s akkor is, ha szálltak az őszi falevelek, ha megzörrent a csalit s lelkünkben visszhangoztak egy fiatal költő versének szívbevágó végakkordjai:

*Akinek átokként bánat ül a mellén,
akinek könnye van, üljön ide mellém,
üljön az avarra...*

Szép volt akkor minden. Szép volt Jászóvár, a tündéri panoráma közepéből égfelé néző hatalmas monostor. Szép volt az áhítatra és istendicséretre hangoló nagy barokk templom, szép volt a hatalmas rendház, fehér falaival, világos nagy ablakaival. Szép volt az ifjúság, tiszta fehér álmaival s az eszményi élet után epedő gyermekes, nagy vágyaival.

Szép volt a bűgő orgona és szép volt a virágos oltár. Szép volt a mindenható Isten trónja felé fel-felszálló zsolozsma, és az is, amikor a vergődő szív életutat keresett és Mécs Lászlóval így magasztalta a győzedelmeskedő nagy akarat harcát:

*A rózsaszínű szobát becsuktam,
S kulcsát a tengerbe dobtam.
Ma kő a párna, kő az ágyam,
Ma semmi kínom, semmi vágyam.*

Pestre kerültünk a Rend tanárképző intézetébe. Új feladatok vártak reánk s új gondok ülték meg a lelkünket. Nem volt erdő, nem volt madárdal és nem volt süvítő szél, hogy felfogja a tudománnyal s a vallással olykor hevesen harcoló lelkünknek síró, panaszos hangjait. Nem volt virágnyílás és nem volt levélhullás. A Doboldér is hiányzott, a lankás hegyoldal, ahol a fenyők illatában oly sokszor lelt üdülést a testünk és talált nyugtot a lelkünk, ahol a gyér nyires alján elterülő selymes puha párnák közül égő száncsüzetek integettek felénk a júliusi napsütésben. Nem volt ott a Szikla, titokzatos barlangrendszerével, tölgyek és fenyők övezte pompásan gondozott szép ösvényeivel, s illatos, virágos, üde csalitjaival. Nem volt ott a Nagy Forrás, ahonnan hatalmas víztömegeivel zúgva zúdul ki a Tapolca patak, melynek kristálytisztá tükre fölé sebes pisztrángok ugráltak fel az esti szürkületben, amikor a völgyben minden elcsendesült és a nyugovóra térő rovarvilág a víz fölé fordult. Nem volt ott a hatalmas tölgyerdő, melynek öreg fái alól mohával borított hajlott hátával szinte észrevétlenül toppan elénk a kuglizó, ahol annyiszor sir fel a magyar nóta, s a sokszor elboruló ég alatt annyiszor lett könnyebb s derűsebb a szívünk. És nem volt ott a felhavasi rét, melyet keretbe foglalt a bükk-, gyertyán- és a nyárfaerdők rezgő lombozata, melyben színes rovarvilág muzsikája csendült felénk a verőfényes júniusi reggeleken, s ahol az alkonyati csendben felhangzott a páriát kereső özikének epedő, panaszkodó hangja. És a Nagy Tó is eltűnt, melynek partján öreg szomorúfűzfa derekára láncolva és annyi boldog órát kiszolgálva várt reánk a csónak. És fehérülő márványkeresztjeivel, gondozott sírhantjaival nem volt ott a temető, ahol multról, jövőről és csendes elmúlásról halkan susogva mesét mond a fenyő...

És amikor az egyhangúság ólompalástja ránehezedett a lelkünkre, amikor a jelenből továtűnt az öröm, Mécs László „Ádám”-jával olyan jó volt visszatérni oda, ahol a hegyek alján, a víz martján hideg télben füstölgött egy ház, ahol a szent estén beköszöntött a béke, a szeretet és boldogság, csak egy karosszék állott üresen az asztal mellett, csak valaki volt messze és „fagyos szívé emberek között” kongatta harangját az elsüllyedt időről és az elhullt virágról.

Ó, hányszor elnéztem, amikor a szembenlévő ablak mögött a kicsiny fenyőasztalra tette hófehér bekecsét, ráhajtotta fejét, pihent, s aztán írni kezdett. A kis zöld ernyőslámpa mellett sokszor hosszasan szántott a tolla; és ilyenkor születt az „Este a Hernád hídján”, az „Anyá”, az „Ősz” és a többi vers.

Trianonnal szétváltak útjaink. Én ittmaradtam, ő túlrekedt és „országragasztó” lett, aki gazdag lelkének bontakozó virágait szórta télen és nyáron, „zimankós reggelen és hideg téli estén”, hogy „egy legyen a magyar és egy a keresztény”. És nőtt. Nőtt fölénk, nőtt mások fölé, fiatalok és

öregesek fölé, multak és eljövendők fölé. Nőtt és nevét beírta az élet könyvébe...

Olykor nálunk is megfordult, innen a határon. És ilyenkor fényben ragyogott körülötte minden. Örültek a szemek, ha látták, örültek a fülek, ha hallották. Ő kiegyenesedett, kezét keblén keresztbe tette, látnoki szemmel belenézett a nagy mindenség palotájába s ajkáról ömlött a „csíki virágok méze”, a „mindenség balladája” s az örök ember körbenforgása.

Csoda-e, ha a nagy lelki élményért szeretet, hódolat, virág és taps volt a fizetség, s egy ilyen ritka élményszámba menő Mécs-este után azt írta az újság, „Mécs Lászlónak lenni jó!”

És azóta figyeltem őt. Figyeltem akkor, amikor isteni küldöttként szeretetet hordott a kunyhóba és szeretetet hordott a kastélyba, és figyeltem akkor, amikor az Úr asztalánál állott áhitatba merülve, hogy gúzsba tört hazájára s szenvedő népe számára leedje a jövőt. Figyeltem akkor, amikor ajkáról szép bariton hangján felhangzott a magyar nóta, és figyeltem akkor, mikor a társaságban halkán eltűnt, hogy elolvassa a napi zsolozsmát. Figyeltem és rájöttem arra, hogy Mécs Lászlónak lenni jó. Jó lenni egész embernek, akiben tökéletes harmóniában egyesül minden, ami az emberben igazán isteni és minden, ami igazán emberi. És figyelem őt ma is, amikor régi fénye felé induló hazánk tájaira szeretetet hordoz Szent Norbert útjain. Figyelem és vallom, hogy Mécs László ép test és ép lélek. Ő csakugyan az „istenség szent levele”, aki hisz, aki szeret és remél, ragyogó szellemével vezet s aki úgy él, ahogyan beszél...

Abrahám Ambrus.

RÁCZ PÁL:

MÉCS LÁSZLÓ KÜLDETÉSE

Ez már a történelemre tartozik, mert a küldetés megítéléséhez bizonyos történelmi távlat szükséges. Mécs László azonban még itt van, szerepének küldetésszerűségéről tehát ma tiszta képet nem alkothatunk.

Egy azonban bizonyos: attól a perctől kezdve, amikor a Petőfi centenáriumon az ungvári városi színház színpadán, — életében akkor először lépett a világot jelentő deszkákra — a „Szellemidézés”-t elszavalta, úgy költői, mint szavalói pályafutása küldetésszerűnek tűnt fel.

Az a rendkívüli lenyűgöző hatás, melyet hallgatóira első ízben tett, öntudatlan volt nála, mint ahogy mindig hangoztatta barátai előtt, hogy az a bizonyos *akarat*, amellyel az ember az életben előretör, belőle teljesen hiányzik s így alapjában véve ő sohasem tesz semmit, *vele minden csak történik*.

Ha ezt az eredeti megállapítását kiinduló pontul jelöljük meg, érthetővé válik, hogy Mécs Lászlót a Gondviselés irányítja és ő ennek az irányításnak csupán csak engedelmeskedik.

Annyi tény, hogy Mécs Lászlóban nem fedezhető fel a nagyotakarások lendülete és mégis csodálatos magasságokba ívelt fel, anélkül azonban, hogy pillanatra is megszédült volna, vagy pillanatnyi helyzetének jelentőségét öntudatosítani igyekezett volna.

Mindezeket összevéve nem lehet szó tehát arról sem, hogy a költő a cseh megszállás húsz éve alatt akár kulturális, akár szociális téren valamilyen akaratától függő szerepet vitt volna. És mégis első nyilvános fellépésének első percétől kezdve hihetetlenül nagy szerepe volt a megszállt Felvidék kulturális és társadalmi élete kialakulásában. Mécs László szerepe az ezeréves Magyarország szétdarabolásának első idejétől kezdve láthatatlanul és érezhetetlenül gondviselészerű volt.

A cseh megszállás alá kerülő Felvidék az irtózatosszerű összeomlás földrengésszerű jelenségeit kábult fejjel nézte végig. Hónapok teltek el, amíg a magyar lélek ocsudni kezdett ebből a kábulatból és keresni kezdte helyét az új környezetben, hogy ismét visszaotthonosodjék ősi földjén.

Az idegenné vált világ kétségtelenül összefűszte a magyarságot. A magyar értelmiség elszántabb része nem törődve a mindennapi kenyérrel, nem mérlegelve a következményeket, árvízi hajósként jelent meg a háborgó hullámokon és menteni igyekezett, ami menthető volt.

Az a nagy szakadás, ami a magyar kulturális életben a trianoni határok megvonásával keletkezett, arra készítette a

magyarság vezetőit, hogy a magyar kulturális életet előlről kezdje.

Valami megható volt abban, amikor a magyar nemzetféltes, a jövőért való aggodás a magyarság soraiból minden kis értéket kicsiholva dolgozott azon, hogy a trianoni romokra új magyar életet plántáljon. Mindenki szorgoskodott, mindenki dolgozott. Mindegy volt, hogy mit vállalt, hiszen minden túlzás nélkül igaz volt az a megállapítás, hogy ebben az időben mindenki azt csinálta, amihez értett, de csupa lelkesedésből csinálta éshát jól csinálta...

Annyi tény, hogy a helyzettel való megbékélés gondolata távol állott mindenkitől. Föld fölött és föld alatt bámulatos merészen dolgozott mindenki, hogy a cseh megszállás utáni helyzet állandósulását minden eszközzel megakadályozza.

A magyar erők összefogása, az elnyomó iránt táplálandó gyűlölet kihangsúlyozása, a közösségért való önzetlen munkavállalás mind-mind egyetlen célt szolgált: meggyengítését, sőt fölforgatását mindannak, amit a megszállók állandósítani akartak a Felvidéken.

Es ekkor, ebben a zavaros túlfeszített légkörű, robbanásos időben jelent meg Mécs László az ő fehér reverendájában, égszínkék övvel a dereka körül, fiatalságának ígéretes jelenségeivel és amikor a földalatti elkeseredettek gyilkos szerszámokat rejtegettek, hogy felrobbantsák ezt az egész mondva csinált cseh világot, Mécs László odaállott e sötét arcú elszánt magyarok elé és gyermeki ártatlansággal szavalt a fülükbe a megbékélést hirdető igéket, hogy hát hiába minden, „Emberek vagyunk”...

Amikor a felajzott gyűlöletnek minden pokoli szerszámára volt szükség, hogy ezt a cseh világot kiforgathassák sarkaiból, akkor Mécs László a szeretetről, az evangéliumi megbocsátásról, a testvériségről, a szenvedések tűréséről, a szegénység nemzetköziségéről szavalt és a vérbenforgó szemű magyarságnak költészete csodálatos lencsén keresztül a gyönyörű természet megbékítő szépségeit mutogatta.

Hihetetlen átalakító hatással volt Mécs László költői felépése a felvidéki magyarság lelkiállapotára. Mindazokat, akik túlhajtott fantáziájukkal máról-holnapra akarták visszaállítani az ezeréves Magyarországot, Mécs László költészete elirányította erről a veszedelmes és a nemzeti öngyilkossághoz vezető úttól.

Mécs László az ő filozófiájával virágos nyelven mutatott le az akkori élet mélységeibe és arra, hogy az evangéliumi szellem békéltető hatása mellett is lehet céltudatos nemzetmentő munkát végezni.

Kívülről nem igen látszott meg, hogy Mécs László az ő verseivel ennyire mélyen belenyúlt a magyarság nemzeti, sőt politikai életébe, de annál kiütközőbb volt az a szociális hatás, amelyet a szélsőséges elemek akarásaira gyakorolt.

Kevés költő mondhatja el magáról, hogy minden világnemzeti kihangsúlyozottsága ellenére is egyenlő tiszteletben van

úgy az egyházi és vallás-erkölcsi alapon álló társadalom, mint a kommunista szellemű szélsőségesek előtt, Mécs László azonban ezt elmondhatja.

Az ő költészetének szociális igazságai magukkal ragadtak mindenkit. Egyszerű, szerzetesi életének példaadó megnyilvánulásai mindig összhangban voltak verseivel. Mindenki átérzte, hogy papírra vetett szavainak igazságos mérlegen lemerít súlya van. Mindenki tisztában volt azzal, hogy Mécs László nem azért írt és ír, hogy versei megjelenjenek, hanem azért, mert a naponta felmerülő szociális és világnézeti kérdésekre megnyugtató, kibékítő, irányító feleletet kell adnia.

Az ebben rejlő erejét mihamar felismerték a felvidéki magyarság politikai vezetői is. Tudták róla, hogy egyetlen verse nagyobb agitáció százezernyi röpiratnál és hatalmasabb programbeszéd mindenféle parlamenti szónoklatnál.

Többször megkísérelték, hogy ezt az összefogó agitatív erejét a politikai életbe kapcsolva hasznosítsák, Mécs László azonban az ő örök gyermeki lelkületével értetlenül állt a napi politika táltosai előtt, mert hiszen ő virágnak, embernek, égnak és földnek mindig egyformán beszél és mégis mindegyik a saját nyelvén hallja őt szólani...

Ebben volt Mécs László gondviselészerű küldetése és így érthető meg az a lenyűgözően nagymennyiségű szellemi termelése, amellyel elárasztotta az akkor magábaroskadt, csodaváró magyar életet.

Ennek a küldetésnek nincs vége. A felszabadulással csak a nemzeti életformák változtak meg, de azokra, amiket Mécs ír és mond, még mindig, változatlanul szüksége van a magyar közösségnek.

Rácz Pál.

REMÉNYIK SÁNDOR:

KÖLTŐ A KÖLTŐRŐL

Egyszer azt hallottam valakitől, hogy minél többet s minél behatóbban foglalkozik megírandó tárgyával — nagy személyiség volt ez a „tárgy” — annál nehezebb megragadni lényegét. Annál több a zavaró, ellentmondó, véletlen, vagy esetleges vonás, annál bajosabb a kusza tömkelegből kihámozni az állandó, időtlen, örök ábrázatot. Tehát: egy bizonyos ponton túl a „tárgyról” való ismeretünket nem növeli már a vele való foglalkozás, hanem csökkenti. Ebben a paradox állításban van az igazságnak egy mélységes aranyseme. Ha én most újból sorra venném Mécs László kötetait, s el tudnám olvasni minden művét, versét, melyet valaha olvastam, hogy méltóbban tudjak írni róla, talán egészen elveszteném azt az aranyfonalat, melyet az ő Múzsája kezembe adott egyszer-kétszer már, melynek végén ő áll valahol művei labirintusának mélyén, s én e kifeszített fonál másik végét fogva, elindultam, hogy megkeressem őt, a fonál mentén, — felgömbölyítve azt, és megtalálva őt, az embert, a költőt.

Szeretném most pár sorba belevésni Mécs László lényegét. Szeretnék mindent elhagyni, ami nem tartozik legszűkebben és legrövidebben hozzá. Szeretném az óriási körképet, a képek sorozatát, amelyet az ő költészete jelent, egyetlen kicsi képbe sűríteni. Miniatúrt adni valahogyan róla. Kikalapálni ötvösként egy parányi Mécs-reliefet, domborművet készíteni róla, amelyen azonban mozogna az ő fehérreverendás alakja, fehér reverendáján átsütne piros, lüktető emberi szíve, úgy, hogy időnként lángba borulna tőle, kigyúlna emésztő földi lángokkal a fehér reverenda, — aztán kialudna megint s felfénylne megint fehér izzással, amint átsugárzik rajta az isteni Szív: Élek, már nem én, de a Krisztus bennem. Ilyen mozgó, lángoló, ritmikusan változó dombormű volna az igazi Mécs-portré. Mert íme, valóban ez az a *Ritmus*, amely teljesen jellemzi őt. Az emberi és az isteni tűz váltakozó ritmusa, amely kigyújtja alakját. A szerzetes poézisbe vetített örök harca a világgal... Más ember, kivált pap és szerzetes, ilyen temperamentummal, ilyen ellentétes vonások között, ekkora lelki gazdagsággal, ilyen aránylag szűk mederbe szorítva: talán csak a győzelmeit vinné a költészetébe s azzal a világ színe elé. Mécs László ezt az egész gigászi harcot költészetében, a világ nyílt színpadán játssza végig. Mindent. Ez a döbbenetes őszintesége teszi oly rokon-szenvessé, de ebből fakadnak sokat és méltán emlegetett hibái is. Aki mindent el akar mondani magáról, abban köny-

nyen fordul *visszájára a költészet*. Könnyen válik művészi szempontból fegyelméletlenné, bőbeszédűvé, túlszűfolttá, szétfolyóvá. Nem egyszer mutattam rá már magam is Mécs Lászlónak erre a „fonák”-jára, a nagy tulajdonságok visszájára. De most, mikor domborművet, Mécs-plakettet szeretnék kalapálni, nem időzöm náluk. Behúnyom a szemem. Hinni akarok az említett paradox-állítás igazságában. Behúnyt szemmel, az óriási Mécs-körképéből most csak egy képet akarok látni, s abba akarom beleérteni az egészet. A sok száz nagy és kevésbbé nagy vers közül most csak egyet akarok látni. Az Egyetlent. Azt, amelyet ő maga saját bevallása szerint nem szokott szavalni. Nem tudom, miért. Pedig az a Mécs-relief. „*Vitatkozás a hírharanggal*.” Mint a híres Petőfi-motóban: „Szabadság, szerelem...” benne van az egész Petőfi, úgy léleklázik ennek a nagy versnek a ritmusában Mécs László, — egészen. Ez az ő *nagy ritmusa*. A „Vitatkozás a hírharanggal” egy hatalmas, büszke, alázatos és fölényes védőbeszéd. A szerzetes-költő nagy védőbeszéde, „utolsó szó” a maga ügyében. Vádolják: szeretted a világot. Minden vádpont más-más módon sebzí és kezdi ki a lelkét. Pártok, világnézetek, iskolák, akadémikusok és forradalmárok, konzervatívok és radikálisok, hívők és hitetlenek, nacionalisták és nemzetköziek jönnek és rádobják köveiket, mert szereti azt — amit ők *nem* szeretnek. S ő minden vádra azt feleli: igaz. De... S amint a bevallásból és a cáfolatból a világgal való szerelmének és harcának új meg új fordulóit bontakoznak ki, mindég egy lépcsőfokkal magasabbra emelkedik, és minden elért lépcsőfok egy-egy győzelem. Mi vagyunk a hallgatóság, a költészet szellemei a tanúk, a tárgyalóterem a végtelenség, Isten a bíró ebben az óriási perben. És egy léleknek olyan szintézise, olyan világ-ellentéteket összefogni tudó Herkules-ereje mutatkozik meg ebben a perben, hogy megrendül tőle az egész mai világnézeti káosz. A mozgó, gesztikuláló, élő, égő Mécs-reliefnek hol égi, hol földi, hol ismét mennyei lánggal lobogó reverendája kápráztatót lobban az utolsó sorban, a perdöntő mondatban:

„Az Isten e gy mosolya
Világokat ad nekem játékszerül.”

A lépcső teteje, a szintézis csúcsa: Isten. Ez az igazi Mécs László. Ez a dombormű. Ebben olvadnak össze látszólagos és valóságos ellentétei és ellentmondásai. Ebben semmisül meg és születik újra egész én-je. Ebben benne van az új-katolikus, az új-romantikus, a neonacionalista és a szociális költő, s mindezeken túlnövő nagy *szintetikus poéta*, akinek a szívétől híd vezet mindenki szívéhez.

Reményik Sándor

ALSZEGHY ZSOLT:

MÉCS LÁSZLÓ HÁROM ARCA

Egy fáradt téli éjszakán került először előm Mécs László neve és verskötetete. A *Hajnali Harangszó* kézírata járta meg akkor a Szent István Társulat szigorú kritikáját, és az ifjú szerző behozta nekem is az „Élet” akkori szerkesztőségébe, megkérdezni, osztom-e én is az öreges bírálatot. Lehetetlen elfelednem azt a frissítő varázst, amivel engem átbizsergetett a játékosan buggyanó ritmus, amivel rajtam átlüktetett az életöröm mindent beragyogó fénye, amivel szíven kapott az izzó emberszeretet áradása. Úgy éreztem, a kor poétáját ismertem meg, azt, aki át is érzi, meg is gyógyítja annak az évtizednek minden szenvedését. Átérti, mert nyomort és szenvedést látó szeme van, és meggyógyítja, mert szeretetet sugárzó szív él benne. És mindennek csak egy a magyarázata: az, hogy fiatal, és az, hogy semmi élményt sem hamisít meg benne valami belérögzött életfelfogás. De van még egy adomány költészetében: a ritmusnak túlpezsgő forrongása. Úgy játszik a formával, mintha évtizedek óta tanulta volna ezt a mesterséget, de oly könnyedén, ahogy csak az önkéntelen ritmuskényszer teheti. Ám ezen a belső kényszeren kívül nincs is benne semmi más bilincs: stílusának meghökkentő eredetisége éppúgy bilincstörő, mint ítéletének csak a szívére hallgató meggondolatlansága. A fiatalságnak ez az üdesége még azokban a nehéz napokban is olyan erővel szuggerálta a hit, remény és szeretet lélekfrissítő megkönnyebbedését, mint a tavaszi kert virágpompája a beteg ember fellélegzését.

*

Azután a végeket járó Mécs Lászlót ismertem meg. Egy szent hivatás ragadta városról-városra, uri társaságból egyszerű emberek gyülekezetébe, mindenhová, ahol magyar vért sejtett. Nem az irredenta programköltészet mesterként hangjai szálltak az ajkáról, hanem egy fájó szív magyarságszerete lobogott benne. Híre akkor ragyogott a legmagasabbra, nevét akkor emlegette a legnagyobb szeretet. Költészete akkor már a csodálatosan eredeti előadás varázsával hódította hall-

gatóit, azzal az előadással, amely néha teljes közvetlenséggel ábrázolni látszott az ihletnek azt a percét, amelyben a vers maga megszületett. A vers ritmusa egygyé vált a költő szívének mozdulatban is kifejezett lüktetésével, a hang sajátos zenéje még mélyebbre ásta a mondottat a hallgató lelkébe; aligha volt ember, aki magát a varázs alól függetlenítette volna. De olvasva is megragadtak a versek: valami gyermeki őszinteség tárta bennük eléink az örök emberi érzések gazdag skáláját, és adta meg a kifejezésnek meglepő eredetiségét.

*

A harmadik Mécs László a gondolatok poétája; gondolatoké, amelyek az embersors nézéséből Isten magasáig emelkednek. Nem egyszer furcsa, néha groteszk a megdallásukban, de mindig gyermekien a maga lelkét adja, és mindig keresetlenül. Neki nincs semmi aggodalma egy-egy kép odaillősége felől: hiszen önkéntelenül jön minden szó, minden kép abból a forrongó lélekből, amelyet teológiai tudás, a mindennapi étellel való közvetlen érintkezés, nagy szánsalom és még erősebb bizalom tesz az ő lelkévé. Egész életbölcslelete nagyon egyszerűen szóba foglalható: szenvedünk, de Isten szeme van rajtunk. Filozófiai tételek nem kerülnek itt eléink; tudákosság messze kerüli; prédikáló hangra nincs orgánuma: de van meleg szíve és élő hite. Egyre jobban azt érzi az ember, hogy nem is másnak, hanem csak önmagának dalol; ezért nem tud válogatni, nem tud verseiből szemelgetni: neki mind egyaránt fontos, mert mind egyaránt egy-egy lélekrezdülését kötötte írásba. És éppen ezért egyre jobban mélyül. A külső élmények hamarabb elsiklanak a lelkén, de belül egyre jobban érik. Csak egy marad meg a régi fiatal-ságban: gyermeki hite és gyermeki emberszeretete.

És ez az, ami Mécs László három arcát egységbe foglalja.

Alszeghy Zsolt

ANGYAL ENDRE:

MÉCS LÁSZLÓ KÖLTŐI VILÁGA

*Ez az igaz öröm: az élet!
Amely harang nem zeng toronyban,
halott harang, vásári lim-lom,
hazugság a művészi öncél
s a műhely-gőg: magunknak írni.*

*Ki a tornyokba álmainkkal:
szívek, vallások, nemzetek közt
zenésítsék meg a sötétet,
a förtelmes feketeséget,
s teremtsenek testvériséget!*

Igy adja meg Mécs László költői, emberi hitvallását a „Harangöntők örömében”. A költő maga nyújtja felénk a kulcsot, hogy vele föltárhassuk lelke kapuit. Vallja és hirdeti, hogy a költészet *küldetés és szolgálata*. A hit, a haza és az emberiesség eszményeit szolgálja a költő, s küldetése, hogy ezeket az eszményeket világgá zengje.

Mécs költészete így voltakép *agitációvá* válik, de a szó legnemesebb értelmében. Költészetét ezért nem mérhetjük az önmagáért való művészet egyoldalú esztétizáló kánonjával. A költő inkább *proféta* akar lenni, mintsem *formaművész*. Mégis, formai szempontból is mesteri teljesítményekkel lép elénk. Ma, amikor sok költő ismét klasszikus formában akarja nyújtani a korszerű tartalmat, nem érdektelen utalni Mécs egyik régebbi versére. A Rabszolgák énekelnek-kötet szép verse, Üzenet Milói Vénuszhoz, már mekkora művészettel ötvözi maivá az antik versformát! Újabbán még többet nyúl görög-római versmértékhez a költő. A *Fehéren és kéken* antik strófaszerkezetek („Óda egy medvéhez”) mellett hexametereket hoz, s virtuóz módon egyesíti a metrum ritmikus pattogását a föl-fölcsendülő sorvégi rímekkel. Az egyik ilyen antik-modern vers, a „Halál a dögtemető mellett” a forma mesteri alkalmazásával valami egészen sajátos, mítikus hangulatot ad a különben oly köznapi, sőt nyers életvalóságában visszataszító eseménynek.

Mécs formájának legnagyobb ereje a *ritmus*. És ezzel újra elérkeztünk a mécsi líra *közösségi jellegéhez*. Ez a versein átzenélő, olykor átviharzó ritmus magával ragadja az olvasót és még inkább a hallgatót. Talán inkább ez utóbbi számára is készültek. A költő nem akar intellektuális gőggel saját élményeibe zárkózni, nem zárja lelkét könyvvelakattal el, hanem kiáll a nép elé, hogy vezesse. Korunkban ez is a

költő legméltóbb hivatása. A költő legyen vezér, nemes eszmények messzezengető harsonása!

A költőnek ez a mai feladata teljeseedik művészetét Mécsben. Hogy annyian szeretik és csodálják, nem művészetének silányságát mutatja, hanem inkább azt, hogy valóban szellemi vezérré tudott válni. A sznob intellektualizmus vádjaival nem is érdemes foglalkoznunk. Csak azt jegyezhetjük meg, hogy az a magyar közönség, amely Mécsét követi, ma már Ady hagyományának is hű őrizőjévé kezd válni. Azok viszont, akik Mécsét lenézik, többnyire már Adytól is elfordultak és az új formalizmus, mondhatnók „neoparnasszizmus” jegyében az enervált Kosztolányi költészetére esküsznek. Itt úgy látszik már kezét fog a huszas évekből ittmaradt csekély számú Ady-ellenzék a mai „legmodernebbekkel.”

Közösségi költő, a közösség költő-vezére: ezekbe a fogalmakba foglalhatjuk össze az itt megállapítottakat. De a közösség vezetéséhez *eszme, gondolat* is kell. Ezt sugározta szét a költő a közönség felé. Ismét oda jutunk ki tehát, hogy Mécsnél nem formalizmust kell keresnünk, hanem ennél többet: *gondolatot*. Mécs gondolati költő: persze korántsem a szó intellektualisztikus értelmében. A gondolat nála messzeharsogó, életből-fakadó és életet-betöltő *eszme*. Ezért is bukkan föl olyan gyakran a próféta-ság motivuma verseiben, úgy is, mint Istentől ráruházott teher, de úgy is, mint örömmel és felelősséggel átértett hivatás.

Költészetének eszmei jellege teszi lehetővé, hogy eszmei szempontból elemezzük tanulmányunkban. Tudjuk, hogy ezzel korántsem merítjük ki az egész mécsi alkotást. Just Béla, ki néhány éve a *Vigília* hasábjain oly finoman méltatta a költőt, utalt arra, mennyire egyoldalú Mécsben csak ezt vagy azt a vonást meglátni. És valóban, a zengő eszmék mellett ott a versek sorában számos finom hangulat, gyöngéd kezekkel megrajzolt pasztell. Nem egy a „neoparnasszisták” dicséretére is válnék! Említsük talán a korai Floridor-verseket, vagy a legújabb kötetéből az „Egy pillangót az őstavaszból.” Mégis, a *közösség költőjénél* természetes, hogy mondanivalója nagy *eszmék* köré kristályosodik ki.

Három ilyen eszmei mag köré rakódnak le a Mécs-versek kisebb-nagyobb kristályai. Ezek: a katolicizmus átélése, a magyar sors vállalása és az expresszionista lelkiség.

Mécs a XX. század magyar papköltői sorából lép előnk: katolikus költő. Ez a magyar irodalomban sok szempontból újság. A XVIII. század vége óta ugyanis irodalmunk teljes elvilágiasodáson ment át. A középkor és barokk vallásos jellegű irodalmisága helyébe egyre inkább az öncélú irodalom lép. Brisits Frigyes, maga is a XX. század katolikus irodalmi reneszánszának egyik szellemi vezére, finoman vázolja ezt a folyamatot a XIX. század első felét földolgozó könyvében.

A XIX. század első felében a költők hitvallása a deizmus. Világnézetük elvonatkozik a tételes vallásoktól. Megmarad azonban istenhitük, az élet döntő pillanataiban pedig,

mint Vörösmarty példája mutatja, megtalálják az utat az Egyházhoz is. Viszont az Egyház maga nem mutat föl ebben a korban nagy költőegyéniséget. Sujánszky és Mindszenty csak halvány utánaérzők, nem igazi teremtmények szellemek.

A nagy irodalomban pedig egyre jobban erősödik az elvilágiasodás. A pantheizmus lesz a következő fokozat. Már a század közepén fölbukkan Madách lírai költeményeiben ez a pantheista metafizika. Legkiválóbb költője Komjáthy Jenő lesz azonban a század végén, kinél már a nietzschei ihletés is hangot kér.

Komjáthy metafizikai költő, s ezen a metafizikai vonalon maradt a későbbi magyar költészet is. A magyar lélek természetes vallási ösztöne a tulajdonképpeni materializmust, a kihunyó XIX. század világnézetét, sosem juttatta teljesen szóhoz az irodalomban. Egy Gottfried Keller vagy Émile Zola magyar földön elképzelhetetlen lett volna.

Közben Európa is lassanként kezdett újra rátalálni a metafizikára. Új idealizmus bontogatta szárnyait, s a XX. század szembefordult a materializmussal. De az elvilágiasodás, mint Schütz Antal mondja, nem szűnt meg, sőt sokban fokozódott: a világnézet egyre immanensebb jellegűvé vált. Ha egy szóval akarnók jellemezni, azt mondhatnók rá: *averroizmus*. A természeti világot itt már szellemi erők hatják át, sőt az anyag maga is egyre szellemibbé válik az új fizikai szemlélet nyomán. De ez a szellem a XIII. századi arab filozófus személytelen *intellectus agens*-e, az emberi lélek pedig csak ennek egy része, s halálával visszaszáll az öntudatlan lételenségekbe, a Kosztolányitól megénekelte Semmibe.

Ez az averroizmus vált az új magyar költészet hitvallásával. A mai magyar líra is *averroista*. Mécs ezzel szemben *katolikus költő*. Abba a nemzedékbe tartozik, amelyik Prohászka Ottokár nyomán ismét keresztény hangokat szólaltatott meg a lírán, nem egyet, hanem a hangok gazdag változatosságát.

Mécsnél is igen gazdagok, sokszínűek a keresztény költészet aspektusai. Az élet teljességét fogja át ez a költészet: semmi isteni és emberi nem idegen tőle. Vallásossága nem hideg elzárkózás valami zord magányba, hanem tele van az élet közelségével, szeretetével. *Keresztény vitalizmus*: ez a mécsi líra egyik nagy megnyilatkozási formája. A világ nagy, Istentől alkotott teljességében az élet, a virágzás, az erők friss fölfakadása értéket és szépséget hordoz.

„Két orralógató aszkétát” énekel meg, akik azt hiszik, hogy az állandó komorság, a lélek hidegsége az egyedüli, Istennek tetsző magatartás. „Ülnek, mint a fagyósszentek” — írja róluk, hogy szembeállítsa velük az igazi keresztény életörömet. „Vidám erőkre gondolk” — írja azután magáról. Megjön a tavasz, mindenütt ifjú erők bontakoznak világgá:

*Tulipánhagymát televény
pólyáz, s kinő a tulipán.
Szívet pólyáz a telifény*

*s kikél a bíbor, tulvidám,
hegyeket mozgató Csoda!*

Igy válik a világ ujjongó tavasza a lélek ujjongó tavaszává, így magasodik a természetből elő a Csoda, s így lesz, a vers utolsó szakában, a tavasz a Feltámadás hírnöke:

*Világ-erőkre gondolok.
Vidám világ-erő a Hit.*

*A sir is csak egy nagy tojás:
a Hit pattantja zárait
s kikél a szép Feltámadás!*

A Természet költészetéből a Hit költészete lesz. Az élet az Istentől-fakadó nagy létezés része: ezt a kozmikus léte-zést ünnepli Mécs, amikor az „Erős Asszony dícséretét” éneklő legújabb kötetében.

De az *anyaság* máskor és másutt is szent a költő előtt: benne látja az Élet hatalmas folyamágyát, melyben századok és ezredek habjai gördülnek. „Szabó Pista anyjában” ezt a folyamágyat köszönti. Apró életek, anyák billiói alkotják együtt a nagy medret. A leányok pedig („Lánykák”) magukban hordozzák a tavaszt, még akkor is, amikor viráguk már lehullt és méhük gyümölcse megtermett, mert a bölcsők fölé is tavaszt tudnak csicseregni és a kenyérbe belopják a tavasz, az állandóan megújuló élet izeit.

A keresztény vitalizmus pedig etikává magasztosul, amikor megéneklő a házibálon ragyogó, síró gyermekétől távol mulató nagyvilági asszonyt és síró csecsemők ezreivel hirdeti: Anya kell! Anyai szeretet nélkül hideggé, sivárrá, üressé válik a nemzedékek élete. Ez az élet pedig a gyermek életén át jelenik meg. A gyermek „bársonyló bőrén átüt az őstavaszeje”. Palika, akit búcsúra visz kézenfogva a költő „hajszálgyökér-lelkecske az Idő őstelevényében”: benne érzi és látja az állandó újjászületést, megújódást. Könnyű térdrel hódol a gyermek előtt („Parancsolj, fenség!”) s a gyermek tiszta szívével szeretné az új, jobb világot fölépíteni.

Ez a megszentelt életlendület erősebb minden nyomor-nál, gondnál, erősebb az elkorcsosult Gondolatnál is. Az élet szenvedés is, de ez a szenvedés az élettermő hősiség kifejezője. Az élet ereje legyőzi az intellektualizmus hideg, megfontoló számításait. („A szolgáltegyen szeretődjéhez megy.”)

Máskor leírja költőnk az élet folyóját. Mellette malmok végtelen sora öröl: az emberi sorsok malmai. („Malmok”) Hajtja őket az Élet vize, míg csak a Halál keze le nem állítja forgásukat. De az Élet ekkor sem szűnik meg:

*Nem baj. Azért tovább hömpölyög az Élet,
végtelenből indult s végtelenbe törtet
— s új malmokat állítanak gyerekszülő éjek...*

Az életlendület így túlnő az egyes ember földi létezésén és a Végtelenbe mutat. Mécs vitalizmusa, mivelhogy keresztény vitalizmus, a Kozmosz szemléletévé tágul. Mécs *kozmosz költő*.

Kozmikus lírájának egyik legnagyobb szerűbb darabja, a „Genezis” hatalmas lendülettel zengi el a világ keletkezését: a teremtés napjai misztikus látomásokká válnak, az emberre-válás nagy drámájává, káoszon, anyagon, állaton keresztül. S az emberben már benne az Isten. Mégis, sötét nemezis üldözi bűne miatt, míg a Szeretet újból magához nem emeli. Újplatonikus színezetű képpel zárul ez a remek vers:

*Ha visszadobálja szeretve, rajongva, imádvá
minden szív az isteni csókot erős, gyerekes
kacagással az űs Szeretethez, az űs Atyaságba
s minden szív egyöntetű égi ütemre repes:
parancsra elégnék az űnt anyagok, a Semmibe tűnnek
s akkor lesz a szent Hetedik Nap, a végtelen ünnep.*

Újplatonikus színek, hangulatok még többször is fölbukkannak Mécs költészetében. Másutt a *panentheizmus* költőjévé válik, amikor arról énekel, hogy az anyagban, a kristályokban, vizekben, felhőkben, szivárványokban, ércekben is Isten alakul. (Te gondolkozzál bennem Istenem!) Nem *pantheizmus* ez, hanem *panentheizmus*: az Istenség több, magasabb marad, mint a világ, mégis a világ is egyik része az isteni létezésnek. Johannes Scotus Eriugena, a korai középkor nagy bölcselője hirdette ezt, de Aquinói Szent Tamás ontológiájától sem idegen egészen a gondolat. Ez a kozmikus szemlélet aztán föloldja, tárgyitalanná teszi korunk averroizmusát. Hisz Mécs keresztény Kozmoszában az anyagnak is hely jut: hogy pedig az élet milyen középponti jelentőségű, azt már láttuk. Nem vethetnek tehát világtagadást szemére, mert a költő magáévá teszi a világot is, hogy beboltozza az Isten végtelenségével.

A Végtelenség minduntalan beleárad a mécsi lírába. Végtelenbeszálló pacsirta a költő lelke, mely láthatatlan dalnokként szárnyal azur mesék országain, álom-arcú szférákon keresztül az Istenség kristálytrónjára. („A Költő”). Szent örületért fohászkodik, hogy mámoros extázisban repülhessen Istenhez („Imádság szent tébolyért”). A Biblia arra tanítja, hogy mint szent, nehéz bilincsekkel is repülni tudjon a Végtelenség felé („Repülj”). És nem hiába szereti Mécs annyira a kék színt. Egyik verseskötetének címe is: *Fehéren és kéken*. A kék a Végtelenség színe: a *katolikus szín*, ahogy egyhelyütt Spengler nevezi. Kékes homályba burkolóznak a gótikus katedrálisok oszlopai, kék ég alatt jelennek meg Fra Angelico szentjei. Mécsnél pedig minduntalan fölbukkan a kék, mint színmegjelölés, árnyalat, hangulat. Ez nála expresszionista vonás is.

Katolikus Faustként áll a Kozmoszban a költő, átfogja

és javallja a végtelenbeáradó létezés minden ízét: értelmét, szerelmet, hangulatot, akaratot, érzelmet és az Isten mindent koronázó szeretetét. És fölzendíti a legnagyobb kozmikus himnusz: a „Mindenség Balladáját”. Hatalmas ritmusában benne dobog, benne lüktet a sejt, a magzat, a szív zenéje, folyók, patakok üteme, égitestek, csillagrendszerek mozgása. És fölmerül a végén a nagy Világtojás képe, az ősi finnugor hitregék, a Kalevala mítikus létszimboluma. Ez a vers nemcsak Mécs alkotásának csúcspontja, de a világirodalom egyik legnagyobb alkotása. Szent lendülete mellett semmivé válik minden rágódo kritika!

De voltaképen az egész mécsi költészet nem egyéb, mint a Mindenség hatalmas balladája. Nagyszerű verseiben mindig ott érezzük az egész Kozmosz lüktetését, Isten felé örvénylését. Mécs valóban megvalósítja a „végtelenbe derülő ember” eszményét, amint azt Kassák Lajos, újabb irodalmunk másik nagy kozmikus költője hirdette és célként kitűzte.

Ezzel a kozmikus érzéssel, kozmikus szeretettel fogja át Mécs a létezés egész világát. Hinni, hirdeti a költő, hinni tavaszban és télben, születésben és halálban, munkában és imában, családban és szüzességben, forradalomban és jóságban, benne élni a mérhetetlen Mindenben, benne az Isten-ségben: ez az ő imádsága és hitvallása.

A lét teljességével eltöltött költő azonban a démoni oldal előtt sem hűnyja be szemét. Benn látja az életben a bűnt is, melyből tisztulni, emelkedni kell, benn a salakot, melynek csak lehányása után repülhet a lét az Istenség felé. És ezt a démoni világot mítikus erejű képekben vetíti elénk. A „Falusi bál” versében idegen lány jelenik meg a táncoló nép közepette, vad mámort és vérengző vágyat ébreszt: azt mondják róla, hogy ez volt a nöstényördög. Démoni erők rontják meg a „Modern ballada” „eper-izű kedveskáját” a bálban. Majd a kert tulipánját szaggatja le az éjszaka valami titokzatos idegen, s reggel két lóláb marad nyomában. („Aján-dék.”) Majd az éji csöndben rémek jelennek meg, s a költő a Félelem Balladáját énekli.

De túl borzalmon és titkon, a megtisztult lélek mégis megtalálja az utat Isten felé. A „Megdicsőülésben” csodásan zengő képek sora eleveníti elénk, mint szárnyal a lélek a halál után a Végtelenbe, míg a földön gyász és fájdalom marad. Az égi megdicsőülés tudata azonban átüt a keserűségen, elmúláson.

De ahhoz, hogy a lélek megtisztuljon, nemesedve Isten felé emelkedjék, a fegyelem gyakorlatára van szükség. Mécs költészete, amint láttuk, egyáltalán nem világtagadó, sőt inkább világjavalló, és a világ javallását kozmikus szemlélettel tágitó: mégis helyet kap benne az askézis. Mécs lelki magatartása sokban a barokk költőkére emlékeztet: ezt a barokkos vonást majd expresszionizmusa kapcsán fogjuk tárgyalni.

Aszkézis és szemlélődés: mindkettő helyet kér Mécs lirájában. Egyikük sem válik azonban terméketlen elmerüléssé az Énben, hanem mindkettő nagyobb távlatok felé, a közösség és Isten felé kér utat. Aszkézise idealista, életjavalló, és megtisztítja, fölmagasztosítja magában az élet értékeit. Épp az nemesíti meg ezeket az értékeket, hogy nem habzsolja föl őket, nem tiporja a szenvedély sarába az élet virágait. Amikor pedig a szépség künn már eloszlott, ő lelkében még tovább álmodja („Maradok örök vőlegénynek”). A beteljesült vágy csak újabb vágyakat szül, s a megvalósulással meg is semmisül.

*Világító virágok nyílnak
s ahány a vágy; fent annyi csillag...
Virágot tépsz: és ezalatt
ahány virág,
fent annyi csillag leszalad...*

*A megvalósult vágy halálos,
a lehullt csillag nem sugároz:
kénes kavics lesz, meteor,
és pára, füst,
iszap, vagy szél-kergette por.*

A költő tehát askéta, épp azért, mert szereti a Szépséget, és azt akarja, hogy az továbbra is az Eszmény szent messzeségében ragyogjon előtte. És ebből a világból merül föl Mécs két nagy eszménye: a *Hős* és a *Szent*.

Bennük teljeseedik létté a magasabb emberség, a megtisztult és magasságok felé törő Élet. Az „ultra-ember”, ahogy a költő nevezi („Adjak, adjatok, amit az Isten adott”). Ez a keresztény Übermensch megfogalmazása! Már Prohászka Ottokár hirdette, hogy a nietzschei eszmény, az Übermensch, a maga létteljességét épp a keresztény hősből és szentből éri el. Egy mai német kultúrfilozófus, Heinrich Schaller is azt hirdeti: az igazi Übermensch az angyal, Szent György és Szent Mihály.

A szentségnek és hősiességnek ezt a tiszta eszményét állítja elénk Mécs lirája. És hirdeti, hogy ez az eszmény nem elérhetetlen. Hiszen a Hőst, a Szentet is „kínból és kétségbe-ejtőn” szülte anyja, ő is az élet hegyoldalán kezdte az emberi sorsot. De tudta, hogy lejtőn lakni nem lehet, s választani kell, vajjon lehúzza-e teste és szelleme a bűnbe, tespedésbe, polgári nyugalomba, vagy pedig fölfelé tör. A Hős és a Szent útja pedig fölfelé vezet, a szikla-útra lép, és szent önkivülethez hág a magasba, míg nem fogja már a nehézkedési törvény és szárnyalva száll az öröklétbe. („A Hős”).

Szikla-útra lépett a Hős, mégsem fordult a világ ellen. Csak megszentelte a világot: vagy inkább maga a világ dicsóult meg benne. Természet, életlendület, megszentelő hősiesség egyaránt az Istentől fakadó létezés dicsőségét munkálja. A

keresztény vitalizmus és a hősi aszkétizmus egyetlen összhangban fonódik össze. Virágok, madarak milliói várnak a világ meghódítására: valami készül Tavaszország számára. Mátka-párok szemében csillog a szerelem: valami készül Emberország számára. És önmagába vonul a Hős, a Szent: valami készül Isten országa számára. („Valami készül”). Szent Tamás gradualizmusa tér itt vissza valósággal, hogy hármas hangzatba foglalja természet, ember és Isten világát. Mindegyik magasabbrendű az előbbinél, de egyik sem létezhet a másik nélkül. Mindegyik része a nagy isteni Szeretet világ-egységének. Így tanít meg bennünket a költő arra, hogy világtagadás nélkül is Istenre függesszük tekintetünket és egyseben lássuk a nagy kozmikus létezést.

De az aszkézis, a hősi erőfeszítés épp azért hősie, mert fölébeemelkedik minden gyarlóságnak. Költőnk tudja, újplatonikus misztikusok módján, hogy a világegész Istentől távolabb eső részei már esendőbbek. Kereszténysége sem naív, problémamentes hit, hanem a küszködő ember vívódásaival teljes. Érti az élet veszélyességét, az emberi sors odavetettségét a mulandóság küszöbei közé, azt az érzést, amelyet az egzisztenciális filozófia a *Geworfenheit* kifejezésével illet. Verseiben, akárcsak Heidegger gondolatvilágában, gyakorta fölmerül a *gond*, a *Sorge*-élmény.

A „Rohanás a tavaszban”, ez a megrázó vers, tán Mécs legkifejezőbb akkordja az egzisztenciális gond számára. Ott ül a Sors autóján, vadul száguld tájak, elmaradó évszakok közepette, s rádöbben, hogy autóját a Halál vezeti. De másutt is visszatér ez az akkord. Ez az, amit Just Béla egy helyütt Mécs janzenizmusának nevezett. „Hajszálnál finomabb fonalon” függ életünk, a világ, a boldogság, az egész mindenség. S az élet rabszolgaként úzi az emberek vak tömegét, egészen a sirig („Rabszolgák énekelnek”).

Ilyen gond-élmények közepette a költő kereszténysége is súlyos lelki küzdelemmé válik. Az Unamuno-Pascal-i „*agonie du christianisme*” az ő lelkét is végigszántja:

*Játszol a tengerfenéken, szived mégis nyughatatlan:
vajh' mi van a véghetetlen Ismeretlen felszínén??
Mint a buborék a borban, szállnál fölfele búvárnak,
ám a Tenger visszanyom és rád mered a régi rém.
Szárnyas elmék próbálkoztak, költők szálltak fel búvárnak,
eljutottak a tejútig, de már följebb egy se ment.
Hit létráján szentek mentek, de nem jöttek soha vissza.
Hogy mit leltek a magasban, ma se tudjuk idelent.*

Igy énekli költőnk az élettenger fenekén a „De profundis” dalát. Teljes őszinteséggel tárja föl lelkének vívódását, gyötrődését. A Gond, a halál és elmúlás képeibe ütközik: erre emlékezteti őt, amikor munkások kezei szétszedik a párizsi világkiállítás megürült épületeit. („Bontják a világkiállítást”) vagy amikor „Elégiájában” a márványból kivésott

alakhoz hasonlítja az ember életét, amely visszatér majd a földre, ahonnan egy új kirajzolta és elveszik tőle játékait, örömeit, virágait.

Vívódásai, borongó szemlélete a *dialektikus teológia* világához hozzák közel költőnket. A *Geworfenheit* mellett most föllép a *Gebrochenheit*, az a lelkiállapot, amikor az ember fájdalmas súllyal érzi esendőségét, gyengeségét, és megváltás felé pillant. Viszont Mécs lírája túlnó Barth vagy Thurneysen gondolatvilágán. A két teológus vallásossága, mint Christoph Steding kimutatta, lényege szerint a „semlegesség” világában mozog. Az ember megtörtségét, gyöngeségét hangsúlyozzák, de igazában nem merik a lépést kifelé vállalni, a megerősödés, az egység, az antitézisek föloldása felé. Az egyik ilyen kivezető út Steding szerint azonban épp a katolicizmus. Erre az útra lép rá Mécs.

Amint kételyeit, vívódásait őszintén tárta fel, úgy nincs semmi okunk arra sem, hogy hite őszinteségében kételkedjünk. Hiszek! kiált föl, és örök Kolumbusként új útra kel. Elhagyja a fölmért, fölboncolt Föld határait, szerelmet, pénzt, tudományt s bár lázadozik az ész és a test, mégis újat mer menni és nekivág a Végtelennek. Érzi, hogy minden abszurdum, lehetetlenség, észfelettség mögött új földek rejlenek, s hogy a szív iránytűjével odatalál. („Örök Kolumbus”). És a menny felé mutató katekizmust, a lélek remetességét állítja oda eszményként a rohanó világ elé, melyet rekord, tudás, szerelem csak pillanatokig tarthatnak vissza zuhanásában. („Hajrá, tempó! Aztán hová?”) Ettől menti meg a hit. És a Kegyelem, az Isten jóságos szemének érintése kiemeli a rezignáció perceiből a költőt. Ezért hívja a „Búzaszentelés” imájában a szenteket és Jézust, hogy az ő erejük magasztosítsa fel a gondterhes életet.

A rezignáció, a gond fölé így az élet irracionális szemlélete boltozódik. Az élet mesévé, nagy forgószínpaddá válik, az Isten játékává. („Az Isten játszik”). Így diadalmaskodott már a barokk életszemlélet halálon és mulandóságon, így tette lehetővé a nemes életörömet a mulandóság közepette. A világ nagy színjátékká vált, ahol mindenki Isten szeme előtt a maga szerepét játszotta, s valami transzcendens eszmét igyekezett megvalósítani. Ebbe a barokk szemléletbe kapcsolódik bele költőnk. Legújabb kötetének címe is: *Forgószínpad*. De már régebbi verseiben előbukkan ez a gondolatkör: az élet irracionális játékká, mesévé változik: az Isten játszik, s az ember is *homo ludens* lesz, amint Huizinga mondja. A magyar költő versben anticipálja mintegy a holland filozófust.

*Igen régóta költ a Mesemondó:
a Mese megy mint kozmikus nagy ár
és benne csillag, méh-raj, Nap, madár,
sodródik Föld, lég, ember, ciklon, dongó.*

Igy szövi tovább „Meseillusztráció” című versében költőnk ezt a már középkori misztikusoknál, mint Venturino da Bergamónál megtalálható gondolatot, és így válik ismét az élet irracionális szemléletű javallójává. A gond-élményt mégis harmónia zárja le, s az életszemléletben megnyilatkozik a keleti népek metafizikai *ősbizalma*.

A gótikában eleven volt ez az ősbizalom, az *Urvertrauen*, írja Walter Schubart. Az újkori kultúra prométheuszi századai azonban az ősfélelem, az *Uragst* metafizikai élményéből fakadtak. De elevenen él az ősbizalom még ma is a szlávok és a többi keleti nép lelkében. Ide, Keletre tartozik a magyarság is: és ezzel az ősbizalom-érzéssel válik Mécs a *magyarság* költőjévé.

Mécs *magyarsága* költészetének másik nagy aspektusa. Magyar költő: de még szorosabban a *Felvidék* költője. A *felvidéki szellem* az ő művében nyeri el legtisztább és legművészibb kifejezési formáját. Innen hallatja hangját az egyetemes magyarság felé és ébreszti lelkét új századok számára.

Az egyetemes magyarság spektrumán két nagy szín bukkán föl. Az egyik a Dunántúl és Felvidék szlavoid magyarságáé, a másik az Alföld és Erdély turkoid magyarságáé. 1840 óta az utóbbi két táj vitte a magyar költészet hangját, Aranytól Adyig, sőt Tamásiig. Napjainkban viszont ismét gazdag írói termést hoznak a szlavoid-magyar tájak, Babits Mihály, Németh László, Weöres Sándor, Mécs László mind ebbe a sorba tartoznak. Nem csoda az sem, ha e tájak írói hagyománya is újra föléled: Berzsenyi és Vörösmarty öröksége. Mécs is sokban hozzájuk kapcsolódik. Vörösmarty különben is kedvelt költője volt már egyetemi éveiből.

Mégis, van különbség a Dunántúl és Felvidék közt is. Az első latinabb, a második keletibb táj. Idézzük Hantos Gyula szavait, aki *Magyar tájak, magyar kiválóságok* című művében ezeket írja: „Mégis elsősorban Miskolc tágabb környékét, Sárospataktól északra Zemplén törzsét, Kassa-Eperjes vidékét és a Szepességet kell megemlítenünk. Ez a terület összességében olyan művelődésbeli nagytájat ad, amelyik méltán állítható szembe az északi Dunántúllal. Ennek a nagytájnak részletes elemzése után látni fogjuk, hogy azok, akik nyugati és keleti magyarságról beszélnek, lényegileg ennek a két nagytájnak néhány lelki vonására gondolnak, ha öntudatlanul is.”

Ezen a ponton ragadható meg újabb irodalmunk nagy antitézise: a Babits-Mécs ellentét. Bevallva, vagy be nem vallva, de itt rejtőzik Mécs megítélésének kulcsa. Akik Mécstől megtagadják a költői értéket, öntudatlanul is Babitsot szegzik vele szemben. Így kerül szembe a „latin” szlavoid-magyar Babits a „keleti” szlavoid-magyar Méccsel és így újul ki a mai lírai síkján a labanc-kuruc ellentét. Pedig kár az ellentéteket túlzásba vinni: hisz mind Babits, mind Mécs ko-

moly értékei líráinknak. Akár egyikük, akár másikuk ellen fordulni csak a magyar irodalom szegényítése volna.

A „kurucság” fogalma mindenesetre még egy lépéssel közelebb visz Mécs megértéséhez. Hisz ő is a felvidéki nagytáj, Kassa-környék szülőtte. Bár e nagytáj vérségi összetétele a Dunántúléval rokon, történelmi sorsa mégis inkább Kelet felé utalja. Évszázadokon keresztül az erdélyi fejedelemség légkörében élt ez a vidék, és Kassa csak úgy fejedelmek városa volt, miként Kolozsvár. Van valami Erdélyre utaló íz itt a levegőben, a színekben. És ma, amikor a magyar élet súlypontja ide a keleti tájakra látszik eltolódni, Mécs a kuruc lélek hagyományainak válik korszerű átfogalmazójává. Hisz a felvidéki szellem maga sem más, mint ilyen, a XX. századba átfogalmazott *kurucság*!

Költőnk maga is érzi ezt a lelki kapcsolatot és öntudatosan vállalja a kuruc életformát. A kuruc-gondolat verseiben vissza-visszatér. Nagyrodostó bujdosóinak nevezi a Trianonban szétszaggatott magyarságot az idegen uralom éveiben. A magyar sors tárogatójával zendíti föl a Turáni torzó ciklusát. („Tárogató”). Maga a turáni eszme fölbukkanása is ebbe a körbe tartozik, s innen látja meg Szabó Dezső sors-teli nagyságát és válik hódolójává. („Megláttam a férfit”).

Szociális érzése is voltakép ennek a kuruc magatartásnak korszerű formája. A *szociális gondolat* költészetének egyik főakkordja, és sokszor megdőböntő erővel dübörög föl. Így a „Nyomor balladájában”, amikor a piócat-gyűjtő vak koldusasszony sorsával szembeállítja a gazdagság, jóllakottság könnyű életét, és eljáratja előttünk az ellentéteknek ezt a groteszk haláltáncát. Vagy amikor a modern élet nyughatatlanságával szembeállítja a paraszt ős állandóságát. („Vállán kasza, kezében kancsó vízzel”), és amikor minden magyar ember számára életörömet, boldogságot, emberi méltóságot követel („Minden magyar vadásszon!”).

Érzi és vallja, hogy a lenézett, megvetett, sokszor gyűlölt nép mélyéből törnek elő a történet-formáló nagy erők: a nép, a „csőcselék”, a nagy tenger, melyben a jövő vajudik. A nép mint tenger: ez Mécs egyik legkedvesebb metaforája. Szám-talan versében elénk tűnik. És ez a szemlélet él „A csőcselék” című versében is. A farizeusok lakomáját állítja elénk. Zaj hatol föl az utcáról, ahol Jézus vonul be számáron, mögötte anyja, az apostolok, a bűnösök, a sors-verte emberek. S az írástudók csak megvetően köpnek a gyülekezetre. A költő azonban a maga szemét tükrönek szeretné adni, hogy ott függjön a szegények falán, s úgy tükrözze őket, ahogy Jézus szeretete tette („A szegények tükre”). Mert a szegények hangja a történelem hangja, s a népből indulnak ki a jövő árai („Egy hang a népből”).

Ez az átfogó emberszeretet az egész életet elvonultatja maga előtt. Emberi életek madarai röpködnek előtte el, s közülök nő ki a Turul, az ezeréves magyar sors szimbóluma.

(„Mint a madarász”). Így jut el költőnk a szociális érzésen át a magyar nemzet élményéhez.

Es ez a magyar nemzet kimondhatatlanul sokat köszönhet költőnknek. Minden gáncsoskodásnak el kellene nemulnia annak láttán, mint tartotta ez a magyar vátesz a cseh uralom évei alatt a felvidéki magyarságban a lelket, mint magasodott a *végvári magyarság költőjévé*.

Vándorló elődjének, Tinódi Sebestyénnek képét idézte ezekben az években költőnk maga elé:

*Kóbor lantos lettem, lantomnak szavára
figyelt már Kolozsvár, figyelt Patak vára.
Munkács, Ungvár, Pozsony, Léva, Losonc vára,
a magyar vágyaknak voltam a futára.*

Tudta, hogy az ő feladata az, hogy a szeretet erejével tartsa össze a négyfelé tépett magyarságot, és építse a lelkekben az új magyar Méhest, a megújulás jelét („Kóborló elődöm”).

Szimbolumok, jelképek, sejtések fátylán, s ha kellett, nyílt szókimondással hirdette a magyar jövő, a föltámadás útját. Mennyi szín, mennyi árnyalat a „Szétszóródás után” élni akarásától a „Magyarok” feddő szeretetétig, az „Üdv néktek győzők” keserű iróniájától a „Hiszek a vérszerződésben” népi hitvallásig, a „Kvaterkázó magyarok” bús mámorától, a „Kirándulás elmaradt” jövőtigérő jelképességéig! És ott két egymásnak megfelelő egyszerű vers. Az egyik, az idegen évek szülötte: „Tertullianus éneke”, a megtisztuló szenvedés, az önmagunkba-szállás hirdetése:

*— Katakombádba menj le éjszakára!
A holtak várnak, kik közt nincs hamis szent,
igézd, éleszd, imádd az igaz Istent.
Erőket rejt a szenvedések vára!
Katakombádba menj le éjszakára.*

És amikor bekövetkezett az utolsó versszak jóslata, dallal zengett föl a himnusz: „Boldog a nép, amely örülni tud!”

*Mert Isten egyszer megjelent sietve,
ránéz a könnytől megtisztult szívekre,
jobbán ragyogva jár az Irgalom,
melytől megszűnik bú, baj, Trianon,
a könny-folyam kacaj-tengerbe fut.
Boldog a nép, amely örülni tud!*

De a felszabadult magyar világban sem feledkezik meg népi hitvallásáról. Júlián barátként akar szertejárni a meg-nagyobbodott országban, hogy felkutassa magyar testvéreit, akik még elhagyottan, félvadon élnek, hogy megkeresztelje őket emberséggel, szeretettel. És a „Boldog a nép, amely

örülni tud" versében a testvérnépeket is befoglalja ebbe a nagy, közös szeretetbe. Szociális érzés, emberiség és magyarság elválaszthatatlan egységbe ötvöződnek Mécs lírájában.

Igy válik költőnk újólag *Kelet költőjévé*. Idézzük újra Schubartot, aki Keleten látja megszületni az új „szentjánosi” embert, a hitből fakadt szeretet és testvériség emberét, aki hasonlatos lesz a gótika szentferenci emberéhez és aki leküzdi, átalakítja az isteni erőktől elszakadt nyugati, prométheuszi embert.

Mécs már ennek a szentjánosi, szentferenci világnak költője. Menjünk Asszízibe! — hirdeti. A „Turáni torzó” végén is a szeretet apostolának, Szent Ferencnek képe merül föl. Emberek vagyunk! — kiált föl másutt, hogy közös, bűnbánó szeretetbe fogja össze az egész emberiséget. A munkásoktól ellepett fürdő az isteni szeretet szívét juttatja eszébe, melyben elfér minden ember és tisztulhat benne magyar és francia, keresztény és pogány, bűnös és beteg („Egyszerű találkozás”). „Az én családfám” verssorai pedig a nép erejét, mélységét, teremtet volttát hirdetik.

Keleti vonás Mécsben a földközelség, a túláradás. Vitalizmusa is idekapcsolja. Versei úgy burjánzanak, mint a magyar népművészet, vagy a szomszédnépek ornamentikája. Keleti Mécs különös patosza is, és épp ez a keletiség magyarázza meg, hogy miért esik olyan távol a Nyugat irodalmi ideáljától. Három név juthat Méccsel kapcsolatban eszünkbe: az orosz Vladimir Majakovszkij, a német Quirinus Kuhlmann, a magyar Petőfi Sándor.

Mindhárom keleti költő. Majakovszkij az orosz expresszionizmus „elektro-dinamo-mágikus” világképét hirdeti. Kuhlmann a sziléziai barokk misztikus dalnoka: a XVII. század expresszionistája. Életét jellemzően Moszkvában fejezi be. Petőfi pedig 1848 magyar forradalmában játszotta azt az irodalmi szerepet, mint Majakovszkij századunkban orosz földön. A gondolat önála is sokszor szétrombolja a formát, s a kritikaszterek őt is úgy gyűlölték, mint manapság Mécsét.

Mécsét bátran nevezhetjük *keresztény Majakovszkijnek*. Természetvilágába ő is belekapcsolja a kor elektro-dinamo-mágikus világát. Gyakoriak verseiben a technika képei, a robogó autók, turbinák, motorok. Még vallási szemléletét is át- meg átszínezi a technika:

*Ezt az aranydrótot kifeszítem magamtól a végtelenig.
Az egyik végén van Isten,
a másik végén egy kis villanylámpa: én.
Megindulnak az örök áramok és kigyúlok a sötétben...*

Ligeti Pál, a történetfilozófus írja, hogy a prehisztorikus vadász kultúrák és a mediterrán-keleti parasztkultúrák után most egy új hatalmas korszak, a gépkultúrák korának körvonalai tűnnek elénk. Mécs elektro-dinamo-mágikus költésze, költészetének közösségi és metafizikai vonatkozásai

már ennek a korszaknak körvonalait tükrözik. És amint Majakovszkijt a szovjetkritika mint a *Kozmosz gyujtózsínórját* magasztalja, úgy Mécsről is elmondhatni ugyanezt. Költőnk is a Kozmosz gyujtózsínórja: a technika és természet világa nála is a Kozmoszba torkollik.

Ez a kozmikus szemlélet pedig expresszionizmusának is egyik tanúbizonysága. Ha Schneidernek az expresszív emberről írott szép művét kezünkbe vesszük, az ott fölvázolt vonásokból Mécs lelki arca is kialakul. Expresszionista vonás a vitalizmus, az életlendület költészete, és expresszionista tulajdonság a megtárlás a metafizikai világ felé. Az expresszív ember a Kozmoszsal kíván egyesülni, a vízió jogát hirdeti, áttöri idő és tér korlátait. Mindezt már láttuk költőnkénél, amikor vallásos világképét elemeztük.

Az expresszionista a *lényeges embert* keresi. Ez a lényeges ember a hitvallása Mécsnek is: ezt hívja, idézi a „Tavaszi zsoltár”-ban. És a lényeges ember hitvallásából fakad Mécs expresszionista emberszeretete:

*Minden emberben önmagad szeressed:
közös nagy Tenger csöppjei vagyunk.
Ha arcod eddig vad dühtől vereslett,
csontos ököllel verd bűnbánó melled,
hiába, Testvér, emberek vagyunk!*

Már idéztük az „Egyszerű találkozás” gondolatait, ahol a munkásfürdőben tárult föl költőnk elé az emberek testvérisége. És másutt is hirdeti: minden ember mélyén él valami jószág, valami szép, nemes („A szegény ember kertecskéje”). Majd „Vád- és védőbeszédet” mond: védi a nyomorban, megvetettségben sinylódó ifjakat, akik tulajdonképpen nemeseek, jók és igazak, de a megalázottság, a szenvedés és mások gögje az ocsmányságba sodorja őket és vádolja azokat, akik nem veszik kezükbe e fiúk sorsát. Az egyetemes emberszeretet pedig békeszeretet is. „Hajnali harangszót” kongat a megörült, vérbefulladt világnak, a testvéri szeretet és béke harangját. Minden ember testvériségét hirdeti a „Végasztaló magamnak”. S a „Napfogyatkozás” versei fölidézik apja koporsója mellett a gépfegyverek kattogását, ahol egy perc ezreket dönt a halálba. Ez az emberszeretet pedig megbocsát a bűnösnek is („Szegény lányok balladája”), és nem veti meg az emberek esendőségét.

Ebből az expresszionista emberiség-érzésből fakad Mécs nagyszerű *történetfilozófiai* költészete is. Mint Spengler, Schu-bart és Ligeti, ő is érzi Nyugat alkonyát, az újkori civilizáció csődjét. Érzí a hanyatlást és hirdeti a megújulás vágyát. Bár-ran fölkiált: „Jöjjenek az új barbárok!” Kívánja és hívja az alsó réteget, az elnyomottakat, szegények föltörését, és kívánja, hogy döntsék romba eltespedt kultúránkat, hogy új vadak tanyája legyen földünk. Mert a könnytengeren Péter hajója halad majd, oltóágjával beoltja a szíveket és új évez-

redék virágzását indítja meg. „Egy eszme indul” című versében pedig történetfilozófiai mélységgel tárja eléink a korformáló, embereket vezető nagy eszmék születését, kibontakozását. Amikor pedig már hanyatlani kezd az eszme, messzi távolban új gondolat születik. Nyolc versszakban benne a kultúrák egész útja!

Az ilyen költő természetesen érzi a *közösség korának* bontakozását. Mellette tesz hitvallást a „Nem jó rügyezni egyedül” verssoraiban. Ezért szereti a fiatalságot, a bontakozó élet korát, a kamaszkort. Mécsben magában is van valami *kamaszos* vonás. Kritikusai ezért fintorgatják orrukat, de épp ez a vonás adja meg Mécs verseinek a fiatalos lendületet. Hiszen a kamaszkor a fiatalság teremtő lendületének kora, ahol az ifjú túláradásban annyi szeretetet, odaadást, lelkesedést van! Mécs érzi ezt: sokszor és szívesen éneklir meg a kamaszokat verseiben, és maga is vállalja az örökös kamaszságot. („Próféta és kamasz”). A kamaszság és a prófétaság nagyon jól kiegészítheti egymást!

Mécs hű maradt a fiatalos lendülethez és hű maradt az expresszionizmus világgépéhez is. Nem tagadta meg az 1920-as évek lelki forradalmát, mert érezte, hogy itt törték először felszínre az új világot formáló erők.

Az expresszionizmusra utal mitoszáló képzelete és stílusának dinamikája is. Mítosszá magasodnak az Ősz, a Szeptember, az Elmúlás képei az „Esti sétában”. Gyermekkori emlékeiről idézi föl a szlovák vizek démonját, a Topelyecet. Mítikus képek egész sora döbben fel lelkében az esti Latorca partján: a révész charoni alakja, a sötét folyó, a barnán hallgató erdő, a csönd; megannyi mítikus látomás („Holdkóros arccal lépeget a csend”).

Mécs stílusát pedig dinamikus patosz tölti el. Hallatlan energiák lüktetnek soraiban. Mítoszi erejű képek és dinamika fonódnak bennük össze.

*Valami ritmus lüktet az űrben, mint a folyóvíz,
most hallhatóan fény-esők zuhannak, felhők suhannak,
tojások fogannak, tervek fogannak, emberek rohannak,
célok rohannak. Valami ritmus lüktet az űrben.*

*Tulajdonképen nem történt semmi. Banalitások.
S mégis csak meg kell kicsit bomolni! A végtelenbe
ablakot vágni: a kék örömet tüdőre szívni,
élni a ritmusban, hinni, remélni s szeretni, szeretni!*

Ennek a *kozmikus ritmusnak* költője Mécs. Ez élteti verseinek pátozát és ez ad költészetének barokkos vonásokat is. Itt említhetjük mégegyszer Kuhlmann nevét, a keleti németiség költőjét, aki a XVII. század barokkjában ugyancsak ilyen prófétai hangon zendítette meg a kozmikus pátozt. A barokk is a Végtelenbe áradt és hatalmas mozgalmassággal töltötte meg művészetét. A barokk is javallta az életet, a ke-

resztény vitalizmust igyekezett megvalósítani. Érdekes, hogy Mécsnél gyakran visszatér Kuhlmann két kedvelt versformája is: a dübörgő, tizenöt-tizenhatszótagos trocheus és az ünnepélyesen-patetikus alexandrin.

Végül pedig idézzük föl Petőfi Sándor nevét. Petőfi is a prófétai lendület költője volt, magyarság és emberiség nagy dalosa. A szent gondolatok patosza őnála is sokszor át-törte a forma szabályos szépségét, az önmagáért való művészet szenvelgő csiszoltságát. A magyar expresszionizmusnak ő is egyik őse. Klasszikusaink közül ő legigazabban Mécs lelki rokona. 1920 óta Mécs töltötte be azt a hivatást a magyarság életében, amit Petőfi a reformkor és szabadságharc éveiben.

Mécs költészete ma utat mutat számunkra. Földidézi a föld, a nép, a közösség erőit, magyarságot hirdet, emberségre oktat és a Végtelenbe mutat. Nem hiába mutatja meg verseiben új korszak derengését. Annak, hogy ez az új világ, a közösségi élet és megtisztult metafizikai szemlélet világa valóban elkövetkezzék, Mécs László egyik legtevékenyebb munkása.

Angyal Endre

AZ ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG 1941. évi május hó 10-én tartotta 1940-ik évi — 83-ik — rendes közgyűlését, amely az 1940. évi nyereséget 343.439.— pengőben, az osztalékot pedig részvényenként — úgy mint az előző évben — 15 pengőben állapította meg.

A közgyűlés a választmány új tagjaivá: *Viléz gróf Festetich Kristófot, Markovits Kálmánt, báró Wesselényi Istvánt és Zombory Gézárt*; az igazgatóság új tagjává pedig: *dr. Jelen Gyulát* választotta meg.

Magyar könyvnap 1941 jún. 4. 5. 6.

Irodalmunk klasszikus remekeit
nyújtjuk át ezen a napon a könyv barátainak,
a magyar kultúra híveinek!

A magyar költőfejedelem klasszikus értékű társadalmi regényei

HERCZEG FERENC négy regénye

AZ ARANYHEGEDŰ — A LANSZKY-MOTOR
EGY LEÁNY TÖRTÉNETE — FÉRFISZIV

Ez a négy társadalmi regény Herczeg Ferenc párhuzamos írásművészetét talán a legfinomabb, legköltőibb oldaláról mutatja be. Az igazi férfi szerelmét rajzolta meg bennük felejthetetlenül és maradandóan.

A négy kötet, egykötetbe kötve 6.60 P

A magyar történelmi irodalom nagy értéke

GULÁCSY IRÉN: Pax Vobis

Történelmi regényirodalmunk újjáteremtőjének egyik leghatalmasabb, leghatásosabb és legszebb regénye, mely emlékezetes sikerű elődjével, a Fekete vőlegények-vel együtt indította meg a magyar történelmi regényirodalom róneszanszát.

A hatalmas mű ára (3 kötet) egykötetbe kötve 7.50 P

VIDA MÁRIA: Csipkefa bimbója...

Bartók—Kodály népdalgyűjtéséből Vida Mária, ez a tehetséges fiatal rajzolóművész kiválogatott egy kötetre való gyermekdal, népi játékok. Művészi kép mutatja be a dalra folyó játékok. A kép mellett ott találjuk a dal kottáját, szövegét. A magyar népi zenének néhány kincse most képeskönyv alakjában jut el a magyar gyermekvilághoz. A „Csipkefa bimbója” tartalmához méltó köntösben a Magyar Könyvnap kedves meglepetése lesz.

A mű ára 2.—P

ELŐJEGYZHETŐK MINDEN KÖNYVESBOLTBAN.
Singer és Wolfner Irodalmi Intézet kiadása, Budapest

VAN TROMP I. DR.

Sorsunk és a csillagok

Megjelent az első népszerű és mégis
gyakorlati könyv az asztrológiáról.

300 oldal, számos képpel, táblázatokkal és csillagórával.

Felfedi a misztikus összefüggéseket, be-
pillantást ad a titokzatos jövőbe, meg-
tanít életünk helyes berendezésére.
Ismerteti a gyermeknevelést és egész-
ségünk védelmét asztrológiai alapon.

Az emberek millió igazítják ma már sorsukat a csil-
lagok járásához, sugárhatásához

ÁRA FÜZVE 5-50 P, VIDÉKRE UTÁNVÉTTTEL SZÁLLITJUK

Cserépfalvi kiadása, Budapest, IV., Váci-utca 10.

Kapható minden könyvkereskedésben
is!

TÚZ TAMÁS

TISZTA ARANNYAL

VERSEK

*„Megjöttem, mint az esti csillag,
Mint messziről jött szénaitlat.”*

VIGILIA KIADÁS

HORVÁTH BÉLA

A CSODÁLATOS SZŐLŐTŐ

ÉS

A KIS KANÁSZ VIASKODÁSA

ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

*„Depinka Dániába ment s barátaim
becsaptak...”*

VIGILIA KIADÁS

A PROHÁSZKAI HAGYOMÁNYOKAT ÁPOLJA AZ

ÚJ ÉLET

KATOLIKUS SZOCIÁLIS ÉS VILÁGNÉZETI HAVISZEMLE

SZERKESZTI ANDRÁS KÁROLY

ÉVI ELŐFIZETÉSI ÁRA 5 PENGŐ

EGYES SZÁM ÁRA 50 FILLÉR

Szerkesztőség: Kassa, Szathmári György-utca 6. sz. I. em.
Mutatványszámot a kiadóhivatál küld: Rozsnyó, Rákóczi-tér 4

*A SZENTISTVÁNI ÁLLAMESZMÉNEK KORSZERŰ
ÉRTELMEZÉSÉN MUNKÁLKODIK*

AZ ORSZÁG ÚTJA

ÁLLAM- ÉS NEMZETPOLITIKAI HAVI FOLYÓIRAT

Szerkesztik: BARANKOVICS ISTVÁN
ÉS DESSEWFFY GYULA GRÓF

Előfizetési ára egy évre 8 P, félévre 4 P, egyes szám ára 80 f.

Szerkesztőség és kiadóhiva-
tal: Budapest, VI., Aradi-
utca 8. - Telefon: 12-07-26

RÉVAI

KÖNYVNAPI KÖNYVEI 1941

M á r a i S á n d o r : M á g i a

Az új utakon járó magyar elbeszélés remeke. Belevilágít a lélek borzongó titkaiba, az élet egyetlen szeletében megmutatja az egész valóság bonyolult gazdagságát, ablakot nyit a valóságra és a végtelenségre. Valóban „mágia”: a szellemidézés remekműve, fojtogatóan izgalmas olvasmány.

Könyvnapi ára vászonkötésben 6.50 P

Könyvnap után 7.50 P

Mikszáth Kálmán : Szent Péter esernyője — A vén gazember

Mikszáth Kálmán azok közül az igazi nagyok közül való, akiknek alakja egyre nő az idő múlásával. Pazar mesélő kedv, hasonlíthatatlan humor s az emberábrázolás mélysége jellemzi. Történetének fordulatosága, szellemes meseszövése, izes magyarsága, remekbeszabott figurái egyaránt irodalmunk örökfiatal klasszikusává avatják.

Könyvnapi ára kartonkötésben 5.— P

Könyvnap után 6.40 P

Reményik Sándor összes versei

Nagyvonalú és mélyen emberi költészet Reményik Sándoré. Van benne valami sokszor megénekelte erdélyi hegyeinek monumentalitásából, mégis hozzánk szól, a mi vallomásunkat mondja el, a Fagyöngyök s a régen elfogyott első kötetek erdőillatú lírájától a Magasfeszültség tiszta humanitásáig, megrázó egyszerűségéig.

Könyvnapi ára félvászonkötésben 12.— P

Könyvnap után 14.— P

Tamási Áron : Magyar rózsa

A magyarság alkotának páratlan művészi erejű megmutatása egy széket legény történetében; az ifjú magyarság harca az idegen elnyomás ellen s a férfi építő munkája a békében; harcos pogány és munkás keresztény szellem hatalmas földélése Erdély utolsó éveiben s a főlzabadulás napjaiban.

Könynap ára vászonkötésben 5.50 P

Könyvnap után 6.50 P

1 9 4 1

AZ ATHENAEUM KÖNYVNAPIJA

MÉCS LÁSZLÓ
ÖSSZES VERSEI

A kiváló papköltő eddig megjelent 9 kötetének együttes kiadása.
760 oldal, egészvászonkötésben. Ára könyvnapo-
kon 7.50 pengő, könyvnap után 12.— pengő.

MÓRICZ ZSIGMOND
RÓZSA SÁNDOR
A LOVÁT UGRATJA

A magyar betyárvilág regénye 384 oldal, egészvászonkötésben.
Ára könyvnapokon 5.80 pengő, könyvnap után 7.20 pengő.

ZILAHY LAJOS
CSÖNDES ÉLET

A legnépszerűbb magyar író kis remekműve. 80 oldal, kartonálva.
Ára könyvnapokon 1 pengő, könyvnap után nem kapható.

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Possonyi László.